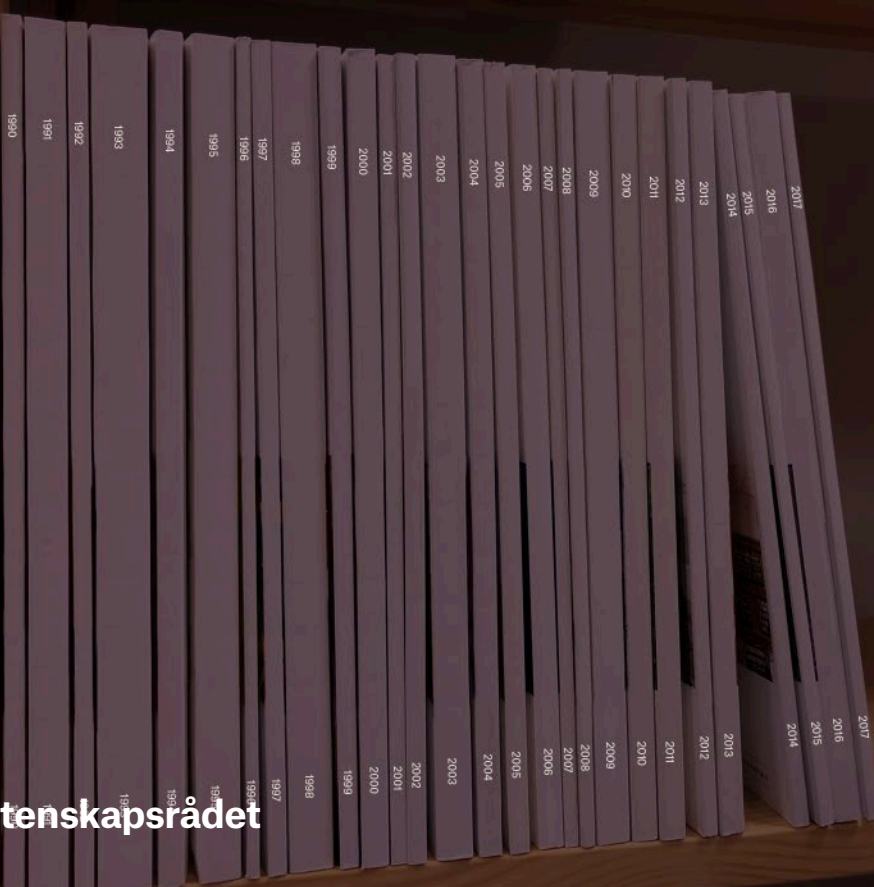

Reformer inom forskning och forskarutbildning 1990–2017

REFORMER INOM FORSKNING OCH FORSKARUTBILDNING 1990-2017

VETENSKAPSRÅDET

BOX 1035

SE-101 38 STOCKHOLM

VR1803

ISBN 978-91-7307-361-5

Reformer inom forskning och forskarutbildning 1990-2017

FÖRORD

Statsmakterna har ett antal styrinstrument till förfogande för styrning av högskolesektorn. Dels resurstilldelning och utnämningssmakt, men också övergripande regelverk i form av högskolelagen, högskoleförordningen och regleringsbrev. Därtill kommer forskningspropositionen och andra propositioner. Merparten av styrningen är gemensam för alla högskolor oavsett storlek och inriktning. Därtill ges ett fåtal uppdrag via årliga och lärosätesspecifika regleringsbrev. Det sker också en informell styrning genom uttalade politiska målsättningar.

Denna sammanställning syftar till att presentera en samlad överblick över viktiga politiska beslut och förvaltningspolitiska förändringar som, utöver resursfördelning och utnämningar, har påverkat förutsättningar för forskning och forskarutbildning i Sverige under de senaste decennierna. Rapporten utgör referensmaterial för Vetenskapsrådets ämnesråd och kommittéer. Den kan även användas som referens i den bredare forskningssektorn. Rapporten är framtagen utifrån Vetenskapsrådets uppgift att genomföra forskningspolitiska analyser och ge forskningspolitisk rådgivning.

Sammanställningen är gjord av Elizabeth Lundberg och Carl Jacobsson. Rapporten har uppdaterats 2017 av Richard Österberg.

Johan Lindell

Chef för avdelningen för forskningspolitik

INNEHÅLL

FÖRORD	3
INNEHÅLL	4
INLEDNING.....	6
HÖGSKOLELANDSKAPET ÅR 1989 RESPEKTIVE 2017	8
Universitet	8
Statliga högskolor.....	8
Konstnärliga högskolor	9
Enskilda högskolor med tillstånd att utfärda doktorsexamen.....	9
Centrala myndigheter för universitet och högskolor	10
Forskningsråd.....	10
Vissa andra statliga forskningsfinansiärer	10
Offentliga forskningsstiftelser	11
REFORMER 1990–2017	12
1990.....	12
1991.....	13
1992.....	13
1993.....	14
1994.....	16
1995.....	17
1996.....	18
1997.....	19
1998.....	21
1999.....	22
2000.....	23
2001.....	23
2002.....	25
2003.....	26
2004.....	26
2005.....	26
2006.....	27
2007.....	27
2008.....	28
2009.....	28
2010.....	29
2011.....	30
2012.....	32
2013.....	32
2014.....	33
2015.....	34
2016.....	34
2017.....	34
2018 (till och med januari).....	35
BILAGA 1. PROPOSITIONER.....	36
BILAGA 2. FÖRKORTNINGAR.....	38

INLEDNING

Forskning och högre utbildning tillmäts en allt större betydelse för Sveriges möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen och därmed för landets välstånd och allmänna utveckling. Statens satsningar på högskolesektorn påverkas självfallet av den ekonomiska utvecklingen i stort. Ett svårt statsfinansiellt läge nödvändiggjorde besparingar under mitten av 1990-talet. Efter millennieskiftet har Sverige haft mer stabila statsfinanser och lärosätena har trots finanskrisen fått kraftigt ökade forskningsresurser.

Statsmakternas styrning av högskolesektorn består inte bara av resurstilldelning utan också av ett övergripande regelverk. Under de senaste decennierna har betydande förändringar genomförts som gällt både systemet i stort och enskilda delar eller till och med detaljer. Sedan 1990 har regeringsmakten flyttat fyra gånger mellan de politiska blocken och sju forskningspropositioner har presenterats – tre från det borgerliga blocket och fyra från det socialdemokratiska blocket. Reformerna och satsningar har dock vanligen inte orsakat större politiska motsättningar. Några undantag har emellertid funnits, framför allt rörande bildandet av ett antal forskningsstiftelser i början av 1990-talet med medlen från de så kallade löntagarfonderna.

Den svenska forskningspolitiken påverkas alltmer av övergripande internationella trender men också av organiserad europeisk samverkan, främst inom EU där Sverige blev medlem 1995. EU:s ramprogramms betydelse för den svenska högskolans forskning har ökat markant, exempelvis genom skapandet av det europeiska forskningsrådet, ERC, och det så kallade europeiska forskningsområdet, ERA. Ett antal internationella samarbeten om stora forskningsinfrastrukturer har också tillkommit.

Det svenska forskningsfinansieringslandskapet har ändrats radikalt under den period som behandlas i denna skrift. Ett antal forskningsstiftelser bildades 1993-1994 med medel från de ovan nämnda löntagarfonderna. De statliga forskningsfinansiärerna omorganiserades 2001 och har därefter fått kraftigt ökade resurser.

Den stora ökningen av högskolornas och universitetens samlade forskningsresurser efter millennieskiftet har möjliggjort en ökning av antalet anställda lärare/forskare. Jämställdhet mellan kvinnor och män fördes upp på dagordningen i mitten av 1990-talet och har sedan dess förblivit en viktig fråga. Antalet helårsstudenter har fördubblats sedan 1990 och antalet årligen avlagda doktorsexamina har ökat än mer.

Sedan 1990 har några lärosäten blivit universitet och flera nya högskolor har tillkommit. Nästan alla högskolor har numera rätt att examinera doktorer inom ett eller flera ämnesområden. Efter millennieskiftet har ett antal högskolor lagts ihop till större enheter, respektive gått upp i större universitet. Den borgerliga alliansregeringen meddelade att inga fler högskolor skulle bli universitet efter år 2010, medan nuvarande regering har gett Malmö högskola ställning som universitet från och med 1 januari 2018.

Styrningen av högskolan decentraliserades på ett genomgripande sätt i och med 1993 års högskolereform. Högskolelagen och högskoleförordningen blev väsentligt mindre detaljerade, men gav fortfarande ett regelverk för högskolans organisation, anställningar och utbildningar. Strax före millennieskiftet ändrades reglerna för forskarutbildningen, innebärande att krav infördes på ordnad studiefinansiering av doktorander. Vid samma tid reformerades även högskolans anställningsstruktur, varigenom möjlighet skapades för lärarna att ansöka om befordran. Ett drygt decennium senare, 2011, medförde den så kallade autonomireformen en avreglering av lärosätenas inre organisation och läraranställningarna. Detta innebar bland annat att ansvaret för utformningen av många av reglerna överlämnades till lokal nivå, vilket i många fall lett till att det kollegiala inflytandet har minskat.

Decentraliseringen innebär att lärosätenas styrelser sedan 1990 har fått nya uppgifter av strategisk natur. Styrelserna ska i dag inte bara besluta om huvuddragen av respektive lärosätes organisation utan även om lärosätets övergripande inriktning. Samtidigt som universitet och högskolor således fått ökad frihet att besluta om verksamhet och resursanvändning har en trend mot mer externfinansierad forskning verkat i motsatt riktning.

Statsmakernas styrning av högskolesektorn sker huvudsakligen genom fördelning av resurser, beslut om organisationsfrågor och utnämningar, samt utformning av regler i lagar och förordningar. Syftet med föreliggande sammanställning är att kortfattat presentera viktigare regeländringar och beslut av principiell karaktär som berört hela högskolan och/eller forskningsfinansieringssystemet och som beslutats av riksdagen och/eller regeringen. Därutöver har i vissa fall viktiga organisatoriska förändringar som berört bara några lärosäten eller finansiärer tagits med. Ekonomiska förändringar är inte analyserade. Vissa förarbeten till reformer, såsom större betänkanden från statliga utredningar, har inkluderats liksom de forskningspolitiska propositioner som lagts fram under den aktuella perioden. Ett antal större förändringar inom det europeiska samarbetet, särskilt EU, har tagits med.

Reformerna anges under de år då de trädde i kraft. Vid varje reform ges en källhänvisning till den eller de propositioner där den presenterats. Tyngdpunkten i sammanställningen ligger på åtgärder inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde. Reformerna som berör enbart försvarssektorn har inte alls tagits med.

HÖGSKOLELANDSKAPET ÅR 1989 RESPEKTIVE 2017

Som en bakgrund ges här en enkel jämförelse mellan år 1989 och 2017. I vänstra spalten anges de universitet och högskolor samt de större statliga forskningsfinansierare som fanns år 1989 med de benämningar som gällde då. I den högra spalten finns motsvarande för år 2017.

Universitet

1989

Universitetet i Uppsala
Universitetet i Lund
Universitetet i Göteborg
Universitetet i Stockholm
Universitetet i Umeå
Universitetet i Linköping
Sveriges lantbruksuniversitet

2017

Uppsala universitet (inkl. Högskolan på Gotland, som inordnades i Uppsala universitet 2013)
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet (inkl. Lärarhögskolan i Stockholm sedan 2008)
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet
Kunl. Tekniska högskolan
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Linnéuniversitetet (skapades 2010 genom sammanslagning av Växjö universitet och Högskolan i Kalmar)
Örebro universitet
Mittuniversitetet (1993-2004 Mitthögskolan, dessförinnan Högskolan i Sundsvall/Härnösand och Högskolan i Östersund)
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)

Statliga högskolor

1989

Högskolor med fakultet
(med generell rätt att utfärda doktorexamen)
Chalmers tekniska högskola
Karolinska institutet
Tekniska högskolan i Stockholm
Högskolan i Luleå

2017

Högskolor med vetenskapsområde¹
Blekinge tekniska högskola (t o m 2001 Högskolan i Karlskrona/Ronneby)
Malmö högskola (fr o m 2018 Malmö universitet)
Mälardalens högskola (t o m 1992 Högskolan i Eskilstuna/Västerås)
Stiftelsen Jönköping University, fd Stiftelsen Högskolan i Jönköping²

---

¹ Vetenskapsområde är sedan 1999 den svenska benämningen på vad som tidigare kallades fakultet, det vill säga rätt till forskningsanslag och rätt att utfärda doktorexamen. Idag har alla svenska lärosäten forskningsanslag, varför den gamla fakultetsbenämningen förlorat en del av sin funktion.

Vetenskapsområdets främsta funktion är därför i relation till forskarutbildningen. Jfr 1993, 1999 och 2010 under Reformen 1990-2017.
² Doktorsexamensrätt inom humanistisk-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde samt inom industriell produktframtagning.

1989

Högskolor utan fakultet

Högskolan i Borås
Högskolan i Eskilstuna/Västerås
Högskolan i Falun/Borlänge
Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Jönköping
Högskolan i Kalmar
Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskolan i Karlstad
Högskolan i Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan i Sundsvall/Härnösand
Högskolan i Växjö
Högskolan i Örebro
Högskolan i Östersund
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm
Högskoleutbildningen på Gotland

2017

Övriga statliga högskolor utom konstnärliga

Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna (till och med 1995 Högskolan i Falun/Borlänge)
Högskolan i Gävle (till och med 1997 Högskolan i Gävle/Sandviken)
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst (till och med 2005 Högskolan i Trollhättan/Uddevalla)
Södertörns högskola
Gymnastik- och idrottshögskolan (tidigare Idrottshögskolan i Stockholm)
Försvarshögskolan

Konstnärliga högskolor

1989

Danshögskolan
Dramatiska institutet
Grafiska institutet och Institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning (överförda till Stockholms universitet 1994)
Konstfackskolan
Konsthögskolan
Musikhögskolan i Stockholm
Operahögskolan i Stockholm
Teaterhögskolan i Stockholm

2017

Stockholms konstnärliga högskola (skapades 2014 genom en sammanslagning av Dans- och cirkushögskolan, Stockholms Dramatiska högskola och Operahögskolan i Stockholm. Dans- och cirkushögskolan hette till och med 2009 Danshögskolan. Stockholms Dramatiska högskola skapades 2011 genom en sammanslagning av Dramatiska institutet och Teaterhögskolan)
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Enskilda högskolor med tillstånd att utfärda doktorsexamen

1989

Handelshögskolan i Stockholm

2017

Chalmers tekniska högskola AB
Handelshögskolan i Stockholm
Ersta Sköndal Bräcke högskola

Utöver ovanstående enskilda högskolor finns år 2017 ett antal enskilda mindre utbildningsanordnare som bedriver högre utbildning och som får ersättning av staten i enlighet med avtal eller särskilda regeringsbeslut. Ingen av dessa har något anslag för forskning eller forskarutbildning och de har inte heller rätt att utfärda doktorsexamen. Flera av dem fanns redan 1989.

Centrala myndigheter för universitet och högskolor

1989

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)
(statsmakternas anslag till universitet och högskolor förmedlades via UHÄ)

2017

Universitets- och högskolerådet (UHR)
Universitetskanslersämbetet (UKÄ)
(statsmakternas anslag till universitet och högskolor anvisas direkt till lärosätena och går inte via UHR eller UKÄ)

Forskningsråd

1989

Forskningsrådsnämnden (FRN)
Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR)
Medicinska forskningsrådet (MFR)
Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR)
Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR)

2017

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) (till och med 2012 Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas))
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)
Vetenskapsrådet

Vissa andra statliga forskningsfinansiärer

1989

Styrelsen för u-landsforskning (Sarec)
Delegationen för social forskning
Delegationen för invandrarforskning
Transportforskningsberedningen (TFB)
Arbetsmiljöfonden
Delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning
Statens råd för byggnadsforskning (BFR)
Styrelsen för teknisk utveckling (STU)
Statens delegation för rymdverksamhet
Statens energiverk
Energiforskningsnämnden
Statens naturvårdsverk

2017

Verket för innovationssystem (Vinnova)
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida (avdelningen för forskningssamarbete)
Rymdstyrelsen
Statens energimyndighet
Naturvårdsverket

Offentliga forskningsstiftelser

1989

2017

Stiftelsen för strategisk forskning (SSF)

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra)

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (Stint)

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen)

Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa (Östersjöstiftelsen)

Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet

Kulturvetenskapliga donationen vid Riksbankens

Jubileumsfond³

---

³ Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond bildades 1962 genom en donation från Sveriges Riksbank. År 1994 mottog Riksbankens Jubileumsfond en

donation för kulturvetenskaplig forskning, vars medel härrörde från de tidigare löntagarfonderna.

REFORMER 1990–2017

1990

- Ny forskningsproposition. Propositionen 1989/90:90 ”Om forskning” läggs fram.
- Högskolan i Trollhättan/Uddevalla inrättas (budgetprop. 1989/90:100, bilaga 10). Initiativet till beslutet kom från riksdagens utbildningsutskott (bet. 1988/89:UbU18).
- Ett nytt samarbetsavtal träder i kraft mellan staten och vissa landstingskommuner/kommuner om läkarutbildning och klinisk medicinsk forskning (det så kallade ALF-avtalet). Härigenom kan denna utbildning och forskning bedrivas inom landstingens sjukvårdsorganisation mot ersättning från staten. Nya samarbetsformer på lokal nivå ska på ett bättre sätt än tidigare garantera resurser för forskningen. Högskolans inflytande på fördelningen av tillgänglig läkararbetstid för forskning avses vidare bli väsentligt stärkt med ett bättre utnyttjande av de samlade resurserna för den medicinskt kliniska forskningen som följd. Ersättningarna till landstingen anvisas under ett särskilt anslag inom Utbildningsdepartementets del av statsbudgeten. Omkring 85 procent av dessa så kallade ALF-medel avser kostnader för klinisk forskning (forskningsprop. 1989/90:90). Jfr 2004 och 2014.
- Treåriga budgetramar införs för universitetens och högskolornas grundutbildningsanslag och lokalkostnadsanslag. För forskning och forskarutbildning gäller treåriga budgetramar sedan mitten av 1980-talet (prop. 1988/89:65).
- Delegationen för social forskning och delegationen för invandrarforskning ersätts av ett socialvetenskapligt forskningsråd (SFR) under Socialdepartementet. Syftet är att stärka den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden för den sociala sektorns behov. Rådet ges ett samordningsansvar för äldreforskning, invandrarforskning och handikappforskning samt för ickemedicinsk hälso- och sjukvårdsforskning (forskningsprop. 1989/90:90).
- Stödet till teknisk grundforskning ökas kraftigt och organisationen för detta stöd ändras. Ett teknikvetenskapligt forskningsråd, TFR, inrättas under Industridepartementet. Medel överförs från bland annat Styrelsen för teknisk utveckling (STU) till TFR och härigenom upphör STU:s forskningsrådsfunktion. Motiveringen för det ökade stödet och för skapandet av TFR är att balansen mellan grundforskning och tillämpad forskning kommit att förskjutas till grundforskningens nackdel. Med TFR får den tekniska grundforskningen ett organ som har likvärdig ställning med övriga forskningsråd. STU ska hädanefter koncentrera sig på att stödja tillämpad teknisk forskning och tekniskt utvecklingsarbete (forskningsprop. 1989/90:90).
- Resurserna ökas för grundforskning inom miljöområdet och materialteknik.
- Tvärvetenskapliga konsortier inom materialteknik stöds och ett nationellt forskningsprogram inom miljöteknikområdet startas (forskningsprop. 1989/90:90).
- Från och med budgetåret 1990/91 ska högskolan konsekvent tillämpa principen om full kostnadstäckning för externfinansierad forskning också gentemot sektorsforskningsorganen och forskningsråden (forskningsprop. 1989/90:90). Jfr 1994, 2001 och 2010.
- Under perioden 1990/91 – 1992/93 tillskjuts medel till lärosäten med fakultet för omvandling av cirka två tredjedelar av återstående utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster. Detta är andra steget i en process som påbörjades 1986 och avsikten är att samtliga utbildningsbidrag på sikt ska omvandlas. Syftet med

reformen är att förbättra doktorandernas ekonomiska villkor och sociala trygghet och därmed öka effektiviteten i studierna (forskningsprop. 1989/90:90). Jfr 1993, 1995 och 1998.

1991

- Närings- och teknikutvecklingsverket (Nutek) bildas genom sammanslagning av Statens energiverk, Statens industriverk och Styrelsen för teknisk utveckling (prop. 1990/91:87).
- Från och med år 1991 beräknas anslagen till statliga myndigheter exklusive mervärdesskatt. I stället ska myndigheterna betala moms på varor och tjänster och i efterhand få kompensation för momskostnaderna, vilket för forskarna i praktiken innebär att verksamheten är momsbefriad. När universitet och högskolor mottar icke-statliga medel (från t.ex. stiftelser eller företag) ska de betala in 8 procent av dessa medel till staten, den så kallade högskolemomsen. I gengäld slipper lärosätena momskostnaderna när de betalar varor och tjänster med icke-statliga medel. Vanliga momsregler gäller dock för uppdragsutbildning och uppdragsforskning. Full momsfrihet (dvs. inte heller 8 procent avdrag) gäller för bidrag från internationella organisationer som Sverige är med i, t.ex. EU och Nordiska ministerrådet (prop. 1989/90:111, kompletteringsprop. 1990/91:150, bilaga I:1). Jfr 2009.
- En sexårig försöksverksamhet med särskild fakultetsresurs till de humanistiska och matematisk naturvetenskapliga fakulteterna inleds för att göra det möjligt för dessa fakulteter att finansiera högskolelektors forskning på i huvudsak samma villkor som gäller för forskningsrådets forskartjänster (forskningsprop. 1989/90:90). Jfr 1998.
- Anslagsposten ”Forskningsstödjande åtgärder vid mindre och medelstora högskolor” ökas kraftigt. Medlen ska gå till lärarnas kostnader för planering av forskningsprojekt, för utarbetande av projektansökningar etc. (forskningsprop. 1989/90:90). Jfr 1993 och 1997.
- Regeringen inrättar tre professurer i kvinno- och jämställdhetsforskning. Delegationen för jämställdhetsforskning (Jämfo), som haft till uppgift att initiera, samordna och följa sådan forskning, läggs ner med hänvisning till att forskningen nu får en fast bas inom högskolan. FRN får öronmärkta medel för att initiera och stödja kvinno- och jämställdhetsforskning samt för att informera om denna (forskningsprop. 1989/90:90 samt ändring av riksdagen).

Regeringsskifte: Regeringen Bildt efterträder under hösten regeringen Carlsson. Utbildningsminister blir Per Unckel, som efterträder Bengt Göransson. Utbildningsministern får ansvar för samordningen av forskningspolitiken i regeringen och för därmed sammanhängande budgetfrågor.

1992

- Myndighetsstrukturen inom högskoleområdet ändras. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), som varit central förvaltningsmyndighet för alla statliga högskolor utom Sveriges lantbruksuniversitet läggs ned. UHÄ:s uppgift var bland annat att planera och samordna lärosätenas forskning och utbildning samt att lämna samlade anslagsframställningar för högre utbildning och forskning till regeringen. Även Utrustningsnämnden för universitet och högskolor avvecklas. I stället inrättas Verket för högskoleservice (VHS) och Sekretariatet för utvärdering av den högre utbildningen och forskningen (senare kallat Kanslersämbetet). Som följd av reformen blir universitet och högskolor direkt underställda regeringen. Detta innebär bland annat att deras anslagsframställningar, dvs. förslag om verksamhetens framtida inriktning och omfattning, ska lämnas direkt till regeringen och inte till UHÄ. Reformens syfte är att skapa en organisation som är anpassad till de krav som en från staten mer fristående högskola ställer. Lärosätenas ökade frihet att bestämma om användningen av sina resurser (se under 1993) ska balanseras bland annat av kontinuerligt bedrivna utvärderingar av hög kvalitet både lokalt och på nationell nivå. Det nya utvärderingssekretariatet/Kanslersämbetet ska ta initiativ till

utvärderingar, samordna dem och offentliggöra resultat. Utvärderingarna ska genomföras av fristående organ, bland annat Ingenjörsvetenskapsakademien, Vetenskapsakademien och Vitterhetsakademien (prop. 1990/91:87, prop. 1991/92:76). Jfr 1995 och 2013.

- Reformen av myndighetsstrukturen innebär även att den tidigare Besvärnämnden för högskolan får sina arbetsuppgifter vidgade till att svara för alla besvärärenden inom högskolan och att dess namn ändras till Överklagandenämnden för högskolan (prop. 1991/92:76).
- För att tillvarata vissa uppgifter som UHÄ tidigare haft bildas Rådet för grundläggande högskoleutbildning och Rådet för forskning om universitet och högskolor (prop. 1991/92:76, budgetprop. 1991/92:100, bilaga 9, forskningsprop. 1992/93:170). Jfr 1995 och 1997.
- Idrottshögskolan i Stockholm inrättas (budgetprop. 1990/91:100, bilaga 10). Initiativet till beslutet kom från riksdagens utbildningsutskott (bet. 1988/89:UbU22).
- Beslut tas om användning av de förutvarande löntagarfondernas tillgångar för i första hand forskningsändamål. Fondernas medel ska utnyttjas på ett sådant sätt att de stimulerar insatser utöver de som kan komma till stånd inom ramen för den gängse forskningspolitiken (prop. 1991/92:92). Jfr 1993 och 1994.

1993

- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 1992/93:170 "Forskning för kunskap och framsteg".
- Mål- och resultatstyrning införs i högskolan. Detta system, som successivt införts i andra delar av statsförvaltningen sedan slutet av 1980-talet, ersätter statsmakternas detaljerade budgetstyrning. Lärosätena och andra myndigheter ges ett ökat finansiellt ansvar för sin verksamhet och större frihet att besluta om hur de bäst kan uppnå de mål som statsmakterna sätter upp för verksamheten. Syftet är att åstadkomma bättre produktivitet och högre effektivitet i resursanvändningen. Verksamheternas resultat ska vara avgörande vid statsmakternas prövning av resursbehoven. Regeringen anger mål och resultatmått i regleringsbrev och instruktioner. De uppnådda resultaten ska presenteras i bland annat årsredovisningarna (prop. 1990/91:87, budgetprop. 1990/91:100, bilaga 1, budgetprop. 1991/92:100, bilaga 1, prop. 1992/93:1).
- Från och med budgetåret 1993/94 gäller ett nytt anslagssystem för högskolan. Varje lärosäte får ett eget samlat anslag för grundläggande utbildning. Varje lärosäte med en fast organisation för forskning får dessutom ett eget samlat anslag för forskning och forskarutbildning, uppdelat på anslagsposter för de fakulteter som ska finnas. Lärosätena tillåts göra vissa begränsade omfördelningar – högst 3 procent – mellan fakultetsområden under löpande treårsperiod. Reformen berör inte Sveriges lantbruksuniversitet, som har ett gemensamt anslag för grundutbildning och forskning. Tidigare behandlade regering och riksdag frågor om omfattning och inriktning av högskolans forskning och forskarutbildning fakultetsvis för alla lärosäten tillsammans (prop. 1988/89:65, prop. 1992/93:1, forskningsprop. 1992/93:170). Jfr 1999.
- Byggnadsstyrelsen avvecklas och lärosätena får ansvaret för sin lokalförsörjning. Det innebär att de får stå för lokalplaneringen, kan besluta om läge, storlek och standard och därigenom påverka sina lokalkostnader. De medel som tidigare anvisats till lärosätena via det särskilda lokalkostnadsanslaget läggs från och med budgetåret 1994/95 in i anslagen för grundläggande utbildning respektive för forskning och forskarutbildning, där de inte blir fakultetsbundna. Ansvaret för förvaltningen av de flesta av högskolans byggnader övergår från Byggnadsstyrelsen till nybildade Akademiska Hus AB. Lärosätena hyr från och med nu sina fastigheter av Akademiska Hus (eller av andra hyresvärdar) på marknadsmässiga villkor (prop. 1991/92:44, prop. 1992/93:37, bilaga 1, budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Jfr 1994 och 1999.

- En ny högskolelag och en ny högskoleförordning träder i kraft den 1 juli 1993. Med denna högskoleförordning genomförs en avreglering av högskolan och förordningen innehåller därför betydligt färre detaljföreskrifter än den tidigare. Bland annat försvinner regleringen av institutionsnivån ur förordningen och på fakultetsnivå regleras enbart fakultetsnämnden/motsv. Denna ska normalt ha ansvaret för såväl grundutbildning som forskning och forskarutbildning. Många beslut som tidigare fattats av statsmakterna delegeras till lärosätena, t.ex. beslut om inrättande av professurer (prop. 1992/93:1). Jfr 1999. Se vidare nedan under rubriken Forskning.
- Högskolan i Sundsvall-Härnösand och högskolan i Östersund slås ihop och får namnet Mitthögskolan. Verksamheten vid den nya högskolan ska genomföras som ett nätverk med likvärdiga verksamheter i de tre städerna (prop. 1992/93:169). Jfr 2001 och 2005.
- Alla tjänster som professor ska inrättas av styrelsen för respektive lärosäte, som således avgör både antal och inriktning. Fullmaktssystemet för professorer upphör och ersätts av nya regler om motsvarande anställningskydd, vilka införs i högskolelagen. Tidigare fanns två slags professurer, nämligen dels de som inrättades av regering och riksdag och som tillsattes av regeringen med fullmakt, dels de som inrättades av lärosätena och som rektor tillsatte med förordnande (kompletteringsprop. 1990/91:150, bilaga II:7 och prop. 1992/93:1). Jfr 1994, 1997 och 2011 om professurer vid forskningsråd samt 1995 och 1999.
- Tjänst som forskarassistent, som sedan 1986 varit tidsbegränsad till fyra år, ska åter kunna förlängas till sammanlagt sex år (prop. 1992/93:1). Jfr 1999.
- Lärosätena ska fördela den rörliga resursen under varje fakultetsanslag i proportion till antalet lärare med doktorsexamen även vid mindre och medelstora högskolor inom fakultetens ansvarsområde. Anslaget för forskningsstödande åtgärder vid dessa högskolor och för nätverk mellan dem och universiteten ökas. Störst ökning får högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro samt Mitthögskolan (forskningsprop. 1992/93:170, budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Jfr 1991 och 1997.
- Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) bildas av staten och tillförs medel från de tidigare löntagarfonderna. SSF får 60 procent av medlen för satsningar på naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk forskning. 25 procent av medlen tillförs Mistra. Riksbankens Jubileumsfond tillförs 15 procent av medlen i form av en donation för kulturvetenskaplig forskning. I propositionen sägs att det inte är möjligt att före utskiftningen av kapitalet från den dittillsvarande förvaltningen ange den exakta storleken av de resurser som kommer att överföras men att det rör sig om cirka 10 miljarder kronor. Stiftelserna ska genom koncentrerade insatser skapa starka forskningsmiljöer av högsta internationella klass i syfte att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft. Inledningsvis ska huvudsakligen avkastningen på tillgängliga medel användas. Successivt ska även kapitalet tas i anspråk. Stiftelserna förutsätts verka i cirka 15 år (prop. 1992/93:171). Se 1994 om ytterligare stiftelser.
- TFR överförs från Industridepartementet till Utbildningsdepartementet (forskningsprop. 1992/93:170).
- En kraftfull satsning görs via Nutek på sektorsforskningen, bland annat inom informationsteknologi, materialteknik, bioteknik, biomedicinsk teknik, produktionsteknik, processteknik, transportteknik och miljöteknik. Program för kompletterande insatser inom olika teknikområden upprättas (forskningsprop. 1992/93:170).
- Kraven för allmän behörighet för tillträde till forskarutbildning höjs från 80 till 120 poäng (prop. 1992/93:1).
- Lärosätena får åter möjlighet att använda graderade betyg på doktorsavhandlingar (prop. 1992/93:1).

- Licentiatexamen får utgöra etappavgång inom forskarutbildningen om ett lärosäte så beslutar. Tidigare var det UHÅ som föreskrev i vilka fall licentiatexamen fick utfärdas (prop. 1992/93:1). Jfr 2002.
- Särskilda medel avsätts för en treårig försöksverksamhet med forskarskolor (forskningsprop. 1992/93:170).
- En fyraårig särskild satsning inleds för att förbättra tillgången på forskarutbildade lärare vid lärosätena. Fördelningen av medlen ska beslutas av regeringen på grundval av program som universitet och högskolor lämnar in (prop. 1992/93:42).
- Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander upphävs, vilket innebär att utbildningsbidrag inte längre får användas som finansieringsform för doktorander. Redan inrättade utbildningsbidrag får dock förlängas (forskningsprop. 1992/93:170). Jfr 1990, 1995 och 1998.

1994

- Kapitalförsörjningsförordningens bestämmelse om lånefinansiering ska tillämpas även vid universitet och högskolor. Syftet är att skapa ökat kostnadsmedvetande hos lärosätena och att kostnader för anläggnings-tillgångar ska redovisas fullt ut (budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Förändringen innebar att samtliga större och medelstora investeringar måste lånefinansieras för att sedan betalas successivt under avskrivningsperioden. Till en början innebar detta en ökning av lärosätenas ekonomiska överskott, eftersom bidrag för exempelvis apparatur måste sparas för att under följande år utnyttjas för amorteringar på lån.
- Medel för lokalhyror läggs in i lärosätenas anslag för grundläggande högskoleutbildning respektive för forskning och forskarutbildning samt i anslagen till FRN och forskningsråden under Utbildningsdepartementet (budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Jfr 1993.
- I syfte att främja mångfalden av institutionella former för högre utbildning och forskning omvandlas Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping till stiftelser efter ett ansökningsförfarande. Stiftelsekapital, som inte får förbrukas, tillförs från de tidigare löntagarfonderna (prop. 1992/93:231).
- Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (Stint), Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen), Stiftelsen för vård- och allergiforskning (Vårdalstiftelsen), Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa (Östersjöstiftelsen) samt Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet bildas av staten och tillförs medel från de tidigare löntagarfonderna. De medel som finns att fördela uppgår till närmare 8 miljarder kronor. Nästan hälften av medlen tillförs KK-stiftelsen och av resterande medel går huvuddelen till Östersjöstiftelsen och Stint (prop. 1993/94:177). Jfr 1993 och 2013.
- Principen om full kostnadstäckning, inkl. kostnader för lokaler, enligt avgiftsförordningen ska gälla för externfinansierad forskning vid högskolan med början 1994/95. Den externfinansierade forskningen ska bära sina egna kostnader (budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Jfr 1990, 2001 och 2010.
- Ansvaret för finansieringen av tre av de fyra så kallade nationella anläggningarna (The Svedberg-laboratoriet vid Uppsala universitet, MAX-laboratoriet vid Lunds universitet och Onsala rymd-observatorium vid Chalmers tekniska högskola) överförs från respektive värduniversitet till NFR (forskningsprop. 1992/93:170, budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9). Jfr 1995.
- Ett råd för högpresterande datorsystem (HPD-rådet) inrättas och placeras vid TFR. I HPD-rådets uppgifter ingår att ha ett övergripande ansvar för fördelning av tillgängliga resurser för investeringar i och drift av sådana system, t.ex. det nationella superdatorcentret vid Linköpings universitet (forskningsprop. 1992/93:170, budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9, budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9). Jfr 1997.

- Åtgärder vidtas för att stödja forskningssamarbete mellan högskolan och näringslivet samt för att främja kommersialisering av forskningsresultat. En ny samverkansform skapas, nämligen stiftelser för kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Dessa kan inrättas vid universitet och högskolor efter beslut av regeringen. Sju sådana så kallade teknikbrostiftelser bildas och ges totalt 1 miljard kronor i stiftelsekapital. Kapitalet ska återlämnas den 31 december 2007 i samband med att stiftelserna då upphör. Ytterligare en samverkansform skapas genom att universitet och högskolor ges rätt att – efter medgivande från regeringen – inrätta och äga bolag för forskning på uppdrag från näringslivet. Bolagen får dock bara bedriva uppdragsforskning om inte den aktuella forskningen med fördel kan utföras inom respektive lärosäte (forskningsprop. 1992/93:170). Regeringen beslutar sedan att holdingbolagsmodellen ska användas och holdingbolag vid elva lärosäten ges resurser. Jfr 2002.
- Professurer vid forskningsråden överförs till de lärosäten där tjänsterna är placerade. Inga nya professurer får inrättas vid forskningsråden (forskningsprop. 1992/93:170). Jfr 1993, 1997 och 2011.
- Ett avtal om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES-avtalet, träder i kraft, vilket bland annat innebär att Sverige ansluts till EU:s tredje ramprogram för forskning och teknisk utveckling. Härigenom får svenska forskare och företag delta i de olika delprogrammen på samma villkor som forskare och företag i EU:s medlemsländer (budgetprop. 1993/94:100, bilaga 9).

Regeringsskifte: Regeringen Carlsson efterträder regeringen Bildt. Carl Tham blir utbildningsminister.

1995

- Kanslersämbetet och Rådet för grundläggande högskoleutbildning läggs ned. Deras uppgifter övertas av en nyinrättad myndighet, Högskoleverket. Verket övertar även de myndighetsuppgifter som åvilat VHS. VHS behåller dock serviceuppgifterna gentemot lärosätena, dvs. den samordnade antagningen och upphandlingskompetensen. Ett syfte med förändringarna är att undanröja splittringen i den tidigare organisationen och att skapa en myndighet som kan tillvarata nationella intressen, utöva tillsyn över lärosätenas verksamhet och granska kvaliteten. Den frihet som universitet och högskolor fått genom 1993 års reform ska inte påverkas av den förändrade myndighetsstrukturen (prop. 1994/95: 165). Jfr 1992 och 2013.
- En rad åtgärder genomförs för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män i högskolan. Medel avsätts för postdoktorsstipendier för svenska kvinnliga forskares utomlandsvistelser och för gästprofessurer för kvinnliga forskare. Vidare avsätts medel för doktorandtjänster avsedda för kvinnor samt medel för nya professurer och för forskarassistenttjänster avsedda för det underrepresenterade könet. Bestämmelser införs i högskoleförordningen om att båda könen ska vara representerade i tjänsteförslagsnämnderna. Bland de sakkunniga i tillsättningsärenden ska båda könen vara representerade om inte synnerliga skäl föreligger. I instruktionerna för forskningsråden och FRN införs en bestämmelse att dessa inom sina verksamhetsområden särskilt ska främja jämställdhet mellan kvinnor och män (den så kallade jämställdhetspropositionen, prop. 1994/95:164). Jfr 1998.
- Avtal tecknas mellan landsting och fem statliga högskolor/universitet om utbildningsuppdrag beträffande vårdhögskoleutbildningar. Avtalen innebär att högskolorna/universitetet ansvarar för utbildningen och landstingen för finansieringen. Landstingen kvarstår som huvudmän för utbildningarna. Ytterligare avtal av denna typ tecknas successivt till och med 1999 (processen beskrivs i proposition 2000/01:71). Jfr 2002.
- Mindre och medelstora högskolor ges möjlighet att efter prövning av Högskoleverket inrätta professurer. Syftet är att stärka grundutbildningens forskningsanknytning vid dessa högskolor. Fakultetsanknytningen för professurer som inrättas vid högskolorna ska beslutas i samråd med den berörda fakulteten (budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9). Jfr 1999.

- Regeringen ges åter möjlighet att inrätta professurer. Det framhålls att antalet professurer inrättade av regeringen ska vara begränsat och motiverat av ett nationellt behov som riskerar att annars inte tillgodoses (budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9). Jfr 1993 och 1999.
- På grund av det svåra statsfinansiella läget görs budgetåren 1995/96, 1997 och 1998 generella besparingar på fakultetsanslagen samt på forskningsrådets och sektorforskningsrådets anslag (se budgetpropositionerna för respektive år). Även grundutbildningsanslagen och per capitaersättningarna till lärosätena drabbas av de generella besparingarna.
- En ny myndighetsorganisation för forskning och utveckling inom arbetslivsområdet träder i kraft. Den innebär att Arbetsmiljöinstitutet, Institutet för arbetslivsforskning och Arbetsmiljöfonden läggs ner. I stället inrättas Rådet för arbetslivsforskning (Ralf), som får en medelsbeviljande funktion, och Arbetslivsinstitutet, som ska vara verksamhetsutförande (prop. 1994/95:158). Jfr 1997, 2001 och 2007.
- Sverige blir medlem av EU och därmed också av EU:s fjärde ramprogram för forskning och teknisk utveckling, FP4, som gäller 1995–1998 (prop. 1993/94:177, prop. 1994/95:19). Jfr 2002, 2007 och 2014.
- Stiftelsen Högskolan i Jönköping får rätt att utfärda doktorsexamen i företagsekonomi, handelsrätt, nationalekonomi och statsvetenskap (regeringsbeslut). Jfr 2004.
- Ansvaret för finansieringen av den nationella anläggningen Manne Siegbahn laboratoriet överförs från Stockholms universitet till NFR (budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9). Jfr 1994.
- Utbildningsbidrag för doktorander återinförs. Regeringen framhåller att detta är en åtgärd på kort sikt och att man avser att senare lägga fram ett förslag om ett nytt system för studiefinansieringen inom forskarutbildningen (budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9). Jfr 1990, 1993 och 1998.

1996

- Utredningen om uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform (RUT-93) lägger fram sitt slutbetänkande ”Reform och förändring” (SOU 1996:21).
- Forskningsfinansieringsutredningen lägger fram sitt slutbetänkande ”Forskning och pengar” (SOU 1996:29).
- Utredningen för översyn av systemet för nyttiggörande av forskningsresultat (NYFOR) lägger fram sitt huvudbetänkande ”Samverkan mellan högskolan och näringslivet” (SOU 1996:70).
- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 1996/97:5 ”Forskning och samhälle”.
- Södertörns högskola inrättas (budgetprop. 1994/95:100, bilaga 9).
- Regeringens och riksdagens process för att fastställa statsbudgeten reformeras under 1996 och 1997. Från och med 1996 framlägger regeringen varje år dels i april en ekonomisk vårproposition (”våpen”) med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetpolitiken, dels i september en proposition med konkreta förslag till statsutgifter för det kommande året och beräkningar av statens inkomster (budgetpropositionen). Tidigare lade regeringen fram en budgetproposition i januari och några månader senare en proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten under det närmast kommande budgetåret, den så kallade kompletteringspropositionen (förslag av riksdagens talmanskonferens 1993/94). Jfr 1997.

1997

- En rad förändringar införs i processen för fastställandet av statsbudgeten. Från och med detta år blir det statliga budgetåret identiskt med kalenderåret. Ett så kallat utgiftstak införs för staten. Utgiftstaket ska vara flerårigt och anges i nominella termer, dvs. det får inte justeras med hänsyn till inflationen när det väl har lagts fast. Riksdagen sätter således en gräns för hur stora de statliga utgifterna får vara under de närmaste åren. Införandet av utgiftstak är ett led i strävandena att minska underskotten i statens finanser och skapa en hållbar utveckling av statsskulden. Statsbudgetens uppdelning i huvudtitlar avskaffas och i stället införs utgiftsområden. Utbildning och universitetsforskning förs till utg.omr.16. Från och med 1997 ska lärosäten, forskningsråd och andra myndigheter varje år lämna in budgetunderlag till regeringen i stället för så kallade enkla och vissa år fördjupade anslagsframställningar. Budgetunderlagen ska innehålla den information som regeringskansliet behöver för den årsvisa budgeteringen av myndigheternas verksamhet (förslag från riksdagens talmanskonferens 1993/94, konstitutionsutskottets betänkande 21 1995/96, prop. 1994/95:150 bilaga 1, prop. 1995/96:220, budgetprop. 1997/98:1). Jfr 1996.
- I högskolelagen införs en bestämmelse där lärosätena åläggs att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet. Detta kallas ofta för högskolans tredje uppgift vid sidan om utbildning och forskning. Tidigare stod i lagen endast att lärosätena skulle sprida kännedom om verksamheten och om hur vunna kunskaper kunde tillämpas (forskningsprop. 1996/97:5, budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16).
- En ny definition av begreppet universitet fastställs. Den innehåller ett antal relativt generella kriterier, medan den gamla definitionen var mer formell ("statlig högskola med minst tre fakulteter"). Regeringen får rätt att besluta om vilka högsolor som ska få beteckningen universitet (budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16, forskningsprop. 1996/97:5). Jfr 2010.
- Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Högskolan i Luleå får beteckningen universitet (regeringsbeslut). Endast det sistnämnda lärosätet ändrar namn och kallas hädanefter Luleå tekniska universitet.
- Universitetsdatanätet Sunet, som administreras av Högskoleverket, får ett eget anslag i statsbudgeten. Högskoledelen av Sunet uppgraderas kraftigt och samtidigt utvidgas nätet till nya områden. Resurser avsätts för att koppla länsbibliotek, läns museer och kommunernas huvudbibliotek till Sunet samt för att förnya och utveckla biblioteks- och databassystemet Libris (den så kallade IT-propositionen, prop. 1995/96:125, budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16). Jfr 2001.
- Samtliga statliga forskningsfinansiärers instruktioner ändras på så sätt att betydelsen av forskningens samhällsrelevans framhävs (forskningsprop. 1996/97:5).
- Regeringen avsätter medel för inrättande av sex professurer och lika många forskarassistent- respektive doktorandtjänster för forskning med ett genusperspektiv (jämförhetsprop. 1994/95:164, forskningsprop. 1996/97:5, budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16).
- Ett sekretariat för genusforskning inrättas vid Göteborgs universitet. Kvinnohistoriska samlingarna vid Göteborgs universitet ges medel för att fungera som nationellt ansvarsbibliotek för kvinno-, mans- och genusforskning. Jämställdhetscentrum i Karlstad läggs till gruppen centrum/forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning knutna till olika universitet som får örönmärkta medel. Linköpings universitet ges medel för inrättande av ett nytt tema, tema Genus (forskningsprop. 1996/97:5, budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16).
- Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) inrättas och knyts till Uppsala universitet. Expertgruppen för arbetsmarknadspolitiska utvärderingsstudier (Efa) avvecklas. Rådet för arbetslivsforskning (Ralf) ges ett utvidgat uppdrag och ska även stödja forskning om arbetsmarknadspolitiska frågor (forskningsprop. 1996/97:5). Jfr 1995, 2001 och 2007.

- Rådet för forskning om universitet och högskolor läggs ned vid årsskiftet 1997/98. Ansvar för uppbyggnad och utveckling av kunskap om universitet och högskolor övertas av Högskoleverket. Grundforskning av det slag som rådet finansierat förutsätts i framtiden kunna få stöd från de reguljära forskningsfinansierande organen, däribland HSFR (prop. 1994/95:165). fr 1992.
- Holdingbolaget Ireco (Institute for Research and Competence Holding) bildas för att förvalta statens ägande i ett antal industriforskningsinstitut. Ireco ägs till 55 procent av staten genom Näringsdepartementet och till 45 procent av KK-stiftelsen. KK-stiftelsen ska tillskjuta medel för institutens kompetensuppbyggnad i nära samverkan med nya universitet och högskolor. En av huvuduppgifterna för Ireco är att främja en omvandling av industriforskningsinstituten till aktiebolag (ekonomiska vårprop. 1996/97:150, avsnitt 6). Jfr 2009.
- Forskningsråden under Utbildnings-, Jordbruks- respektive Socialdepartementet ges åter rätt att inrätta och tillsätta professurer. Tjänsterna, som ska vara tidsbegränsade till sex år, placeras vid lärosäten i samråd med de berörda lärosätena (forskningsprop. 1996/97:5). Jfr 1993 och 2011.
- I instruktionen för forskningsråden införs en bestämmelse om att de ska inrätta en samverkansgrupp för att främja tvärvetenskaplig forskning, genusforskning och jämställdhetsfrågor. Samverkansformen ska utvärderas efter tre år och forskningsrådsorganisationen då också prövas på nytt (forskningsprop. 1996/97:5).
- Finansieringssystemet för dyrbar vetenskaplig utrustning ändras. Rådet för högpresterande datorsystem (HPD-rådet) under TFR avskaffas. Rådets medel överförs från och med 1998 till det särskilda anslaget för dyrbar vetenskaplig utrustning som disponeras av FRN. Detta innebär att olika utrustningsbehov kan vägas mot varandra (budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16). Jfr 1994.
- De mindre och medelstora högskolorna samt Lärarhögskolan i Stockholm och Idrottshögskolan i Stockholm får kraftigt ökade och permanenta resurser för forskning i ett samlat anslag med en anslagspost för varje högskola. (Inom detta anslag beräknas också medel för konstnärligt utvecklingsarbete vid konstnärliga högskolor.) Härigenom förfogar alla universitet och högskolor över egna forskningsresurser. Som följd härav upphävs fakulteternas ansvar att fördela den så kallade rörliga resursen till lärare vid de mindre och medelstora högskolorna (forskningsprop. 1996/97:5, budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16). Jfr 1991 och 1993.
- En ny bestämmelse införs i stiftelselagen med innebörden att regeringen, såvitt gäller stiftelser som har bildats av staten, får ändra sådana föreskrifter i stiftelseförordnandet som inte avser stiftelsens ändamål. Regeringen ska utse och entlediga ledamöterna i stiftelsernas styrelser. Denna ändring i stiftelselagen genomförs bland annat för att möjliggöra en samordning mellan löntagarfondsstiftelsernas insatser och statliga insatser för forskning och forskarutbildning (forskningsprop. 1996/97:5, prop. 1996/97:22). Jfr 1992, 1993, 1994 och 2010.
- Forskningsrådets, Forskningsrådsnämndens och Rymdstyrelsens anslag minskas på grund av det svåra statsfinansiella läget. Regeringen bedömer att huvuddelen av neddragningarna ska kunna kompenseras genom medel från löntagarfondsstiftelserna, där regeringen som följd av den ovannämnda ändringen av stiftelselagen kommer att tillsätta styrelserna (budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16). Jfr 1998.
- Anslaget för europeisk forskningssamverkan, som bland annat forskningsråden disponerar, skärs ned kraftigt på grund av det statsfinansiella läget. Forskningsrådets särskilda medel för motfinansiering i samband med svenskt deltagande i EU-program avskaffas. Detta innebär att lärosätena får stå för tilläggsfinansieringen i den mån Stint inte är medfinansier (budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16).
- Kraftiga besparingar görs även på anslagen för Nutek, Statens råd för byggnadsforskning och Naturvårdsverket (budgetprop. 1996/97:1, forskningsprop. 1996/97:5). Jfr 1998 och 2000.

1998

- Malmö högskola inrättas. Den odontologiska fakulteten vid Lunds universitet flyttas till Malmö högskola (budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16, budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16, prop. 1997/98:114).
- Högskoleutbildningen på Gotland omorganiseras till en självständig högskola (prop. se om Malmö högskola ovan). Jfr 2013.
- Rektor ska inte längre vara ordförande i lärosätets styrelse. Till ordförande ska regeringen i stället utse en person som inte är anställd vid den högskola som uppdraget avser. Högskoleförordningens regler för hur förslag till rektor ska tas fram blir mindre detaljerade. Formerna för hörande av de berörda – lärare, studenter och övriga anställda – överläts åt styrelserna att besluta om (prop. 1996/97:141). Jfr 2007 och 2011.
- Kriterierna i högskolelagen för vilka personer regeringen ska utse till ledamöter i lärosätenas styrelser tas bort. Det anses ligga i sakens natur att personer utses som har den tidigare föreskrivna bakgrunden, dvs. har sin bakgrund i verksamhet som är av betydelse för högskolans utbildnings- eller forskningsverksamhet. Vidare ökas antalet styrelseledamöter från 13 till 15, inklusive ordföranden och rektor. Motivet är att det är viktigt att styrelserna får en så allsidig sammansättning som möjligt och att politiska företrädare på nationell, regional eller lokal nivå ingår (prop. 1996/97:141). Jfr 2007 och 2011

Ministerskifte: Thomas Östros efterträder Carl Tham som utbildningsminister.

- Kommittén för översyn av den svenska forskningspolitiken, kallad Forskning 2000, lägger fram sitt betänkande ”Forskningspolitik” (SOU 1998:128).
- Anslaget för europeisk forskningssamverkan avskaffas. Medlen överförs till forskningsråden m.fl. Dessa får ansvar för att inom sina anslag göra avvägningar mellan kostnader för medlemskap i internationella organisationer och nationella satsningar. Regeringen anger att på sikt måste kostnaderna för medlemskapen i de internationella organisationerna minska. Forskningsrådets anslag minskas med hänvisning till de ökade möjligheter till forskarutbyte med utlandet som tillkommit genom nya finansierare, bland annat Stint (budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16). Jfr 1997.
- På grund av det svåra statsfinansiella läget dras Naturvårdsverkets anslag för miljö- och kretsloppsforskning in helt. Regeringen förutsätter att indragningen kommer att kompenseras av medel från Mistra. Det statsfinansiella läget föranleder också en minskning av Nutek:s anslag för teknisk forskning och utveckling 1998 och 1999 (forskningsprop. 1996/97:5 och budgetprop. 1997/98:1, utgiftsområdena 20 och 24). Jfr 1997 och 2000.
- Statens energimyndighet inrättas med uppgift bland annat att genomföra ett sjuårigt energiforskningsprogram (budgetprop. 1997/98:1, utgiftsområde 21).
- De mindre och medelstora högskolornas forskningsresurser ökas ytterligare (budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16).
- Den särskilda fakultetsresurs som på försöksbasis funnits sedan 1991 vid universitetens humanistiska och matematisknaturvetenskapliga fakulteter med syfte att främja lektors forskning permanentas (budgetprop. 1996/97:1, utg.omr.16). Jfr 1991.
- Samtliga universitet och vissa statliga och enskilda högskolor ges mål avseende könsfördelningen bland nyrekryterade professorer. Målen avser treårsperioder med början under perioden 1997-1999 (trots att första

året redan gått). Lärosätena ges i uppdrag att fastställa egna mål avseende könsfördelningen bland nyrekryterade lärare inom övriga lärarkategorier (jämställdhetsprop. 1994/95:164, prop.1996/97:141). Jfr 1995.

- Ett tekniskt forskningsinstitut med inriktning mot mikroelektronikbaserade system inrättas i Göteborg. Det ges formen av ett aktieföretag som helt ägs av staten och får namnet Imego AB (forskningsprop. 1996/97:5, budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16, prop. 1997/98:114).

- Linköpings universitet ges en särskild resursförstärkning för uppbyggnad av forskarutbildning och tvärvetenskaplig forskning i Norrköping (budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16).

- En reform av forskarutbildningen genomförs. Forskarutbildningsuppdrag ges för första gången till alla universitet och till varje högskola som har rätt att utfärda doktorsexamen, utom Handelshögskolan i Stockholm. Uppdragen innehåller kvantitativa mål för examinationen under treårsperioder. Målen anges per vetenskapsområde. Sveriges lantbruksuniversitet ges dock ett samlat mål. Första treårsperioden gäller 1997 – 1999 (trots att det första året redan gått). För åren 1997 och 1998 anges målen för de grupper av fakulteter som motsvarar de vetenskapsområden som tillkommer från och med 1999 och som beskrivs nedan under 1999 (budgetprop. 1997/98:1, utg.omr.16). Jfr 1999, 2010 och 2011.

- Som ett led i reformen av forskarutbildningen ändras reglerna för studiefinansieringen. Till forskarutbildning får endast antas studenter som har studiefinansiering enligt något av följande alternativ: 1) Studenten kan erbjudas anställning som doktorand eller beviljas utbildningsbidrag. 2) Studenten har någon annan form av finansiering. Studenten får i detta fall antas bara om fakultetsnämnden bedömer att studenten kommer att ha sin försörjning säkrad under hela utbildningen och kan ägna en så stor andel av sin tid åt doktorandstudierna att dessa kan slutföras inom åtta år (prop. se ovan).

- En person som har anställning som doktorand ska ägna minst 80 procent av sin arbetstid åt sin egen forskarutbildning. Utbildningsbidrag får inte lämnas med del av bidrag som understiger 80 procent. En doktorand som har utbildningsbidrag ska erbjudas anställning som doktorand senast när två år återstår av studierna enligt den individuella studieplanen. Möjligheterna att ha studiemedel under forskarutbildning begränsas kraftigt. Enligt de nya reglerna får studiemedel utgå för grundutbildning och forskarutbildning under sammanlagt högst 12 terminer (prop. se ovan). Jfr 1990, 1993, 1995 och 2002.

- EU:s femte ramprogram för forskning och teknisk utveckling, FP5, inleds. Det kommer att gälla mellan 1998 och 2002. Budgeten för FP5 är 14,9 miljarder €. Inriktningen ligger på problemlösning och jämfört med senare ramprogram är projekten förhållandevis många och små. Jfr 1995, 2002, 2007 och 2014.

1999

- Nya principer för fördelning av statliga medel för forskning och forskarutbildning införs. Resurserna ges inte längre per fakultet utan fördelas till fyra vetenskapsområden, nämligen humanistisk-samhällsvetenskapligt, medicinskt, naturvetenskapligt och tekniskt. De lärosäten som tilldelats vetenskapsområdena ges egna anslag för forskning och forskarutbildning, med anslagposter för varje vetenskapsområde (och i förekommande fall för konstnärligt utvecklingsarbete). Till vetenskapsområdena kopplas rätten att utfärda doktorsexamen. Det humanistisk- samhällsvetenskapliga området omfattar teologisk, juridisk, humanistisk, samhällsvetenskaplig och filosofisk fakultet. Det medicinska vetenskapsområdet omfattar medicinsk, farmaceutisk och odontologisk fakultet. Den tidigare rätten att omfördela upp till 3 procent av anslaget för en fakultet till en annan fakultet kvarstår, men nu med tillämpning på vetenskapsområdena. Medlen för lokalhyror får fortsatt disponeras fritt av lärosätena (prop. 1996/97:141). Jfr 1993 och 2010.

- En högskola som inte är ett universitet ska efter beslut av regeringen kunna få ett eller flera vetenskapsområden och därmed också rätt att anordna forskarutbildning och utfärda doktorsexamen inom dessa områden (prop. 1996/97: 141, budgetprop. 1998/99:1, utg.omr.16). Jfr 2010.
- Ändrade regler beträffande fakultetsnämnder införs i högskoleförordningen. Varje universitet, liksom varje högskola som har vetenskapsområde, ska inrätta minst en fakultetsnämnd. I övrigt får dessa lärosäten själva bestämma hur många nämnder de ska ha och vilka ämnesområden inom lärosätet som var och en av nämnderna ska ansvara för (prop. 1996/97:141). Jfr 1993.
- Högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro får benämningen universitet (regeringsbeslut).
- Högskolan i Karlskrona/Ronneby tilldelas tekniskt vetenskapsområde, Högskolan i Kalmar tilldelas naturvetenskapligt vetenskapsområde och Malmö högskola tilldelas medicinskt vetenskapsområde (regeringsbeslut, budgetprop. 1998/99:1 och budgetprop. 1999/2000:1, utg.omr.16).
- Högskolelagen kompletteras med en bestämmelse om att i högskolornas verksamhet ska jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iaktas och främjas. Tidigare stod att jämställdhet alltid ska iaktas (prop. 1996/97:141).
- Nya regler träder i kraft för anställning, rekrytering och befordran av högskolans lärare. Bland annat ska en tillsvidareanställd lektor som är behörig att anställas som professor anställas som professor och vid denna befordran ska den pedagogiska skickligheten ges större vikt än tidigare. Regeringens rätt att inrätta professorstjänster vid universitet och högskolor avskaffas (jfr 1993 och 1995). Det särskilda anställningsskyddet för professorer i högskolelagen tas bort och professorerna omfattas därmed av allmänt tillämpliga regler på arbetsmarknaden; förändringen gäller dock bara de professorer som anställts efter reformen. En tillsvidareanställd adjunkt som är behörig att anställas som lektor ska anställas som lektor. Anställning som forskarassistent tidsbegränsas till högst fyra år jämfört med tidigare högst sex år (jfr 1993). Alla lärare med doktorsexamen eller motsvarande kompetens får rätt till forskning i tjänsten (prop. 1996/97:141). Jfr 2011.
- Mindre och medelstora högskolor behöver inte längre tillstånd från Högskoleverket för att anställa professorer (prop. 1996/97:141). Jfr 1995.

2000

- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 2000/01:3 ”Forskning och förnyelse”.
- Utredningen om högskolans ledning lägger fram sitt slutbetänkande ”Högskolans ledning” (SOU 2000:101).
- Utbildningsminister Thomas Östros får ansvar för samordningen av forskningspolitiken i regeringen och för därmed sammanhängande budgetfrågor (beslut av statsministern).
- Naturvårdsverket får disponera ett nytt anslag för miljöforskning. Anslaget ska användas för stöd till framför allt miljöeffektforskning och miljötoxikologisk forskning (budgetprop. 1999/2000:1, utgiftsområde 20). Jfr 1997 och 1998.

2001

- Mitthögskolan tilldelas naturvetenskapligt vetenskapsområde och Mälardalens högskola tilldelas tekniskt vetenskapsområde (regeringsbeslut, budgetprop. 2001/2002:1, utg.omr.16). Jfr 2005.
- Ansvaret för administration, redovisning och drift av universitetsdatanätet Sunet övergår från Högskoleverket till Vetenskapsrådet (forskningsprop. 2000/01:3). Jfr 1997.

- Fyra nya forskningsfinansierande myndigheter, nämligen Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Vetenskapsrådet och Verket för innovationssystem (Vinnova) inleder sin verksamhet. Inom Vetenskapsrådet finns ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap, ämnesrådet för medicin, ämnesrådet för naturvetenskap och teknikvetenskap samt en utbildningsvetenskaplig kommitté (prop. 1998/99:94, prop. 1999/2000:81, forskningsprop. 2000/01:3, regeringens skrivelse 2000/01:28).
- Ett forskningsforum inrättas med uppgift att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänhet och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen. Forskningsforum knyts till Vetenskapsrådet och finansieras inom ramen för dess anslag (prop. 1999/2000:81, forskningsprop. 2000/01:3). Jfr 2006.
- Som ett led i den ovan beskrivna reformen av det statliga systemet för forskningsfinansiering läggs elva forskningsfinansierande myndigheter ned vid årsskiftet 2000/2001, nämligen FRN, HSFR, MFR, NFR, TFR, SJFR, SFR, BFR, Ralf, KFB (tidigare TFB) och Nutek (prop. 1998/99:94, prop. 1999/2000:81).
- Under perioden 2001-2003 gör regeringen via de nya myndigheterna särskilda satsningar på biovetenskap, bioteknik, informationsteknik, materialvetenskap och materialteknik, humaniora och samhällsvetenskap, forskning på det konstnärliga området och på konstnärligt utvecklingsarbete, utbildningsvetenskap, vård- och omsorgsforskning samt på forskning om miljö och hållbar utveckling. Vidare avsätter regeringen öronmärkta resurser för 16 forskarskolor inom huvudsakligen dessa områden vid vissa angivna lärosäten. Medlen för forskarskolorna är permanenta förstärkningar till berörda vetenskapsområden. Flertalet forskarskolor startar under 2001. Särskilda medel avsätts också inom Vetenskapsrådets budget för att främja rekryteringen av unga forskare till högskolan (forskningsprop. 2000/01:3, budgetprop. 2000/01:1, utg.omr.16).
- De lärosäten som har lärarutbildning får i uppdrag att inom sina ramar vidta åtgärder för att förstärka utbildningsvetenskaplig forskning och forskarutbildning i nära anslutning till lärarutbildningen. Inom Vetenskapsrådets anslag ökar resurserna till det utbildningsvetenskapliga området kraftigt under perioden 2001-2003. Resurserna fördelas av den utbildningsvetenskapliga kommittén dels till forskningsprogram/projekt, dels till lärosäten som i samverkan med andra lärosäten bygger upp forskarskolor (prop. 1999/2000:135, budgetprop. 2000/01:1, utg.omr.16, forskningsprop. 2000/01:3).
- Vinnova får medel för att stödja industriforskningsinstitutens kompetensutveckling och FoU-verksamhet (budgetprop. 2000/01:1, utgiftsområde 24). Jfr 2002.
- I högskolelagen införs en ny paragraf som säger att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas i universitetens och högskolornas verksamhet (forskningsprop. 2000/01:3).
- Forskarassistenter ges rätt att inom ramen för sin anställning arbeta upp till 25 procent med undervisning. Syftet är att ge dem möjlighet att utveckla sin pedagogiska skicklighet och därmed meritera sig för anställning som lektor (forskningsprop. 2000/01:3).
- För att förbättra nyblivna doktorers möjligheter till anställning inom högskolan inleds en försöksverksamhet varigenom lärosätena får anställa biträdande lektorer under längst fyra år. Anställningen kan efter prövning övergå i en tillsvidareanställning som lektor. I anställningen ingår högst 25 procent undervisning. Om andelen undervisning är större än 25 procent förlängs anställningstiden med högst ett år (forskningsprop. 2000/01:3).
- En precisering görs av principen att samtliga kostnader som hänger samman med genomförandet av externfinansierade forskningsprojekt vid ett lärosäte ska täckas av de externa finansiärerna. De indirekta kostnaderna (exklusive lokalkostnaderna) bedöms utgöra minst 18 procent av de direkta kostnaderna för projekten. Utöver dessa 18 procent ska även lärosätenas lokalkostnader belasta projektbidragen. I praktiken

innebär detta att när forskningsråd och andra externa statliga finansiärer beslutar om bidrag gör de ett påslag som avser att kompensera forskningsprojektet för det avdrag som lärosätet gör för att täcka de indirekta kostnaderna, också kallade overheadkostnader (forskningsprop. 2000/01:3). Jfr 1990, 1994 och 2010.

- En bestämmelse införs i högskoleförordningen att varje universitet och högskola som har vetenskapsområde ska anordna utbildning av handledare inom forskarutbildningen (forskningsprop. 2000/01:3).

2002

- Lärosätenas styrelser ska, förutom att besluta i viktigare frågor om högskolans organisation, även besluta i frågor om högskolans övergripande inriktning. Härmed menas att styrelserna ska utarbeta principer för strategiska prioriteringar och fatta de beslut som behövs för att sådana prioriteringar ska kunna genomföras (prop. 2001/02:15).

- I syfte att främja en jämnare könsfördelning bland lärosätenas rektorer införs bestämmelser om att styrelsen så långt möjligt ska ta fram såväl kvinnliga som manliga kandidater, när det är aktuellt att få fram ett förslag till ny rektor. När styrelsen överlämnar sitt förslag till ny rektor till regeringen ska det redovisas hur jämställdhetsaspekten har beaktats (prop. 2001/02:15).

- Universitetens och högskolornas distansutbildningar samordnas i ett nätuniversitet. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet inrättas för administrationen av verksamheten. Nätuniversitetet består av den IT-stödda distansutbildning som universitet och högskolor registrerar hos myndigheten. Varje lärosäte ansvarar självt för den utbildning som registreras (budgetprop. 2001/2002:1, utg.omr.16).

- Kiruna rymd- och miljöcampus (KRM) etableras. Verksamheterna vid KRM ska bedrivas gemensamt av universiteten i Umeå respektive Luleå och av Institutet för rymdfysik. Syftet med KRM är att skapa en samlad organisation för grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning och forskning inom rymd- och miljövetenskap i Kiruna (forskningsprop. 2000/01:3).

- Staten övertar huvudmannaskapet för vårdhögskoleutbildningarna från samtliga landsting och från Gotlands kommun. Detta innebär att staten får det övergripande ansvaret för att dimensionera, organisera, genomföra och finansiera utbildningarna. Härmed skapas också förutsättningar för bättre forskningsanknytning av dessa utbildningar. Genom övertagandet avslutas en process som pågått sedan 1995 och som inneburit att enskilda landsting genom avtal med statliga universitet och högskolor överlämnat utbildningsuppdrag till dessa. Avtalen upphör att gälla i och med förstatligandet. (prop. 2000/01:71). Jfr 1995.

- Även andra lärosäten än de som år 2001 hade holdingbolag för forskning ska få möjlighet att – efter tillstånd från regeringen – bilda sådana bolag. Holdingbolagen ska i sin tur få möjlighet att bilda och inneha dotterbolag som förmedlar uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor. Medel avsätts till Karlstads universitet, Högskolan Kristianstad och Högskolan i Borås för bildande av holdingbolag (budgetprop. 2001/02:1, utg.omr.16, prop. 2001/02:2 och regeringsbeslut). Jfr 1994.

- Den doktorand som så önskar kan få utbildningsbidrag eller anställning som doktorand på deltid, dock lägst på halvtid (prop. 2001/02:15). Jfr 1998.

- Lärosätena får anta forskarstuderande som från början bara avser att avlägga licentiatexamen (prop. 2001/02:15). Jfr 1993.

- EU:s sjätte ramprogram för utveckling inom forskning och teknik, FP6, inleds. Det kommer att gälla mellan 2002 och 2006. Samtliga projekt inom FP6 är transnationella och enbart konsortier kan ansöka. För mobilitetsprogrammen gäller att den sökande måste gå från den egna organisationen till en organisation utanför

det egna landet. Projekt som är av regional karaktär, utan gränsöverskridande samverkan, anses inte vara lämpade för anslag inom FP6. Det sjätte ramprogrammet är indelat i tre block: Block 1: Fokusera och integrera europeiska forskningsaktiviteter; Block 2: Strukturering av ERA; samt Block 3: Stärka ERA's grunder. Därtill finns kärnforskningsprogrammet Euratom. Jfr 1995, 1998, 2007 och 2014.

2003

- Ett nytt så kallat ALF-avtal (avtal om läkarutbildning och forskning) sluts mellan staten och vissa landsting. Det ska ersätta motsvarande avtal från 1989 (budgetprop. 2003/04:1, utg.omr.16). Jfr 1990, 2004 och 2014.

2004

- Ett nytt ALF-avtal mellan staten och vissa landsting träder i kraft. Det ska kompletteras med regionala avtal mellan berörda universitet och landsting. Genom ALF-avtalet kan grundutbildning av läkare och kliniskt inriktad medicinsk forskning bedrivs inom landstingens sjukvårdsorganisation mot ersättning från staten. Ersättningen, de så kallade ALF-medlen, kommer från ett särskilt anslag under Utbildningsdepartementets del av statsbudgeten. Till skillnad från tidigare ska medlen delas upp i två poster, en för läkarutbildning och en för klinisk forskning. Forskningens andel av anslaget beräknas uppgå till cirka 80 procent. Universiteten får med det nya avtalet ett större inflytande över hur ALF-medlen används i sjukvården, bland annat till följd av att en gemensam ledningsorganisation ska byggas upp (budgetprop. 2003/04:1, utg.omr.16). Jfr 1990, 2003 och 2014.
- En ny bestämmelse införs i högskolelagen som ska göra det möjligt att tillgodose nya behov av samverkan mellan lärosäten och av tvärvetenskapligt samarbete. Genom denna bestämmelse får regeringen medge försöksverksamhet med nya organisationsformer inom högskolan som avviker från de organisatoriska bestämmelserna i övrigt i lagen (budgetprop. 2003/04:1, utg.omr.16).

Ministerskifte: Leif Pagrotsky blir utbildnings- och kulturminister. Han efterträder Thomas Östros och Marita Ulvskog.

- Utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky får ansvar för samordningen av forskningspolitiken i regeringen och för därmed sammanhängande budgetfrågor (beslut av statsministern).
- En lag om etikprövning av forskning på människor och biologiskt material från människor träder i kraft. I lagen finns också bestämmelser om hur etikprövningen ska organiseras. Det ska finnas sex regionala etikprövningsnämnder vars kanslier är placerade vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Umeå och Linköping samt vid Karolinska institutet. Vidare inrättas en central etikprövningsnämnd som placeras vid Vetenskapsrådet. De regionala nämndernas beslut kan överklagas till den centrala nämnden (prop. 2002/03:50).
- Högskolan i Jönköping får generellt tillstånd att utfärda licentiatexamen och doktorsexamen inom humanistisk-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde (budgetprop. 2003/04:1, utg.omr.16). Jfr 1995.
- Forskarutbildningsutredningen lägger fram sitt betänkande ”En ny doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt” (SOU 2004:27).

2005

- Ett nytt avtal träder i kraft mellan staten och vissa landsting om samarbete kring grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården. Avtalet ska kompletteras med regionala avtal mellan berörda universitet och landsting. Syftet med avtalet är att reglera formerna för statens ersättning till landstingen för att grundutbildning av tandläkare och kliniskt inriktad odontologisk forskning ska få bedrivs inom ramen för landstingens hela tandvårdsorganisation (budgetprop. 2004/05:1, utg.omr.16).

- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 2004/05:80 ”Forskning för ett bättre liv”.
- Mitthögskolan får benämningen universitet och kallas hädanefter Mittuniversitetet (regeringsbeslut, budgetprop. 2003/04:1, utg.omr.16).
- Ett nytt organ, Nordforsk, bildas av Nordiska Ministerrådet i syfte att underlätta samarbetet mellan de nordiska länderna inom forskning och forskningsdriven innovation samt att främja excellent forskning (forskningsprop. 2004/2005:80).
- Ändringar i lagen om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människa träder i kraft. Härigenom blir det tillåtet att forska på befruktade ägg från människa för att ta fram metoder att behandla svåra och ännu obotliga sjukdomar. Tidigare var sådan forskning tillåten bara när syftet var att förbättra metoderna för provrörsbefruktningar. Vidare ges tillstånd till fortsatt stamcellsforskning när syftet är att bota sjukdom genom att utveckla vävnad eller nya organ från stamceller. Sådan så kallad somatisk cellkärnöverföring (även kallad terapeutisk kloning) liksom även forskning på befruktade ägg måste dock godkännas vid etisk prövning innan den får utföras (prop. 2003/04:148).

2006

- Myndigheten för Sveriges nätuniversitet får vidgade uppgifter och namnet ändras till Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Dess uppgifter innefattar nu även att främja en breddad rekrytering av studenter till högskolan och ge stöd till pedagogisk utveckling. Rådet för högre utbildning hos Högskoleverket avvecklas samtidigt (prop. 2004/05:162, budgetprop. 2005/06:1, utg.omr.16). Jfr 2002 och 2008.

Regeringsskifte: Regeringen Reinfeldt efterträder regeringen Persson. Lars Leijonborg blir utbildningsminister. Leijonborg får även ansvar för samordningen av forskningspolitiken i regeringen och för därmed sammanhängande budgetfrågor.

- Forskningsforum avvecklas vid årsskiftet 2006/2007 (budgetprop. 2006/07:1, utg.omr.16). Jfr 2001.
- Resurserna för forskning inom tre prioriterade områden, medicin, teknik och hållbar utveckling, ökar kraftigt åren 2006 – 2008. Resurserna tillförs de statliga forskningsfinansierande myndigheterna Vetenskapsrådet, Verket för innovationssystem (VINNOVA), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) samt Rymdstyrelsen (forskningsprop. 2004/05:80).

2007

- I högskolelagen införs en bestämmelse om att universitet och högskolor i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd samt rättvisa (budgetprop. 2005/06:1, utg.omr.16).
- Högskolelagens bestämmelser om lärosätenas styrelser ändras. För ordförandeposten har hittills gällt att regeringen inte bör utse någon som är anställd vid det universitet eller den högskola som uppdraget avser. Denna begränsning tas nu bort. Även bestämmelsen om att regeringen ska utse flertalet av övriga ledamöter i styrelsen tas bort. Därmed får lärosätena ökade möjligheter att påverka sina styrelsers sammansättning och storlek (prop. 2006/07:43). Jfr 1998 och 2011.
- EU:s sjunde ramprogram för utveckling inom forskning och teknik, FP7, inleds. Det kommer att gälla i sju år, mellan 2007 och 2013. FP7 är både större och mer omfattande än sina föregångare. Programmet har en total budget på mer än 50 miljarder euro, vilket är en ökning med 63 procent jämfört med det tidigare

ramprogrammet FP6, räknat med 2007 års penningvärde. Pengarna kommer (mestadels) att användas som anslag till forskningsaktörer, inom hela Europa men även utanför, och för att samfinansiera forskning, teknisk utveckling och demonstrationsprojekt. Anslagen tilldelas genom konkurrenskraftiga förslagsinfordran samt en expertutvärdering. För att fungera som ett komplement till nationella forskningsprogram måste verksamheter som finansieras av FP7 ha ett ”europeiskt mervärde”.

Ramprogrammet indelas i fyra särskilda program som motsvarar den europeiska forskningspolitiken fyra huvudmål enligt följande; Samarbete, Idéer, Människor samt Kapacitet. Programmet *Samarbete* är det största och är indelat i nio delprogram. I programmet *Idéer* bedöms föreslagna forskningsprojekt enbart utifrån kvalitet enligt en expertutvärdering. Utvärderingen utförs av det nybildade Europeiska forskningsrådet (ERC). Jfr 1995, 1998, 2002 och 2014.

- Lagen om anställningsskydd ändras. Ett antal former för visstidsanställning utgår ur lagen. Anställning ska gälla tills vidare. De för högskolan viktigaste undantagen från denna regel gäller en ny anställningsform, kallad allmän visstidsanställning, samt vikariat. Båda ska omvandlas till fast anställning när en person varit anställd i sammanlagt två år under en femårsperiod (prop. 2005/06:185). Jfr 2011.

- Resursutredningen lägger fram sitt slutbetänkande ”Resurser för kvalitet” (SOU 2007:81).

- Befattningsutredningen lägger fram betänkandet ”Karriär för kvalitet” (SOU 2007:98).

Ministerskifte: Jan Björklund blir utbildningsminister och chef för Utbildningsdepartementet. Han efterträder Lars Leijonborg som i stället blir högskole- och forskningsminister. Leijonborg behåller ansvaret för samordningen av forskningspolitiken i regeringen och för därmed sammanhängande budgetfrågor. Jfr 2006.

- Arbetslivsinstitutet läggs ner. Institutets uppgift har varit att bedriva och främja forskning och utbildning samt utvecklingsprojekt som rör arbetsliv, arbetsmiljö och relationerna på arbetsmarknaden (budgetprop. 2006/07:1, utgiftsområde 14). Jfr 1995.

2008

- Lärarhögskolan i Stockholm upphör att vara en egen myndighet och integreras i Stockholms universitet (budgetprop. 2007/08:1, utg.omr.16).

- Försvarshögskolan förs över till Utbildningsdepartementets ansvarsområde och blir en högskola som lyder under högskolelagen (prop. 2006/07:64).

- Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (tidigare Myndigheten för Sveriges nätuniversitet) läggs ner (budgetprop. 2007/08:1, utg.omr.16). Jfr 2002 och 2004.

- Utredningen om utvärdering av myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering lägger fram betänkandet ”Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans (SOU 2008:30).

- Autonomiutredningen lägger fram betänkandet ”Självständiga lärosäten” (SOU 2008:104).

- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 2008/09:50 ”Ett lyft för forskning och innovation”.

2009

- Den så kallade högskolemomsen avskaffas. Det innebär att statliga myndigheters skyldighet att till statskassan betala 8 % av de externa, icke-statliga bidrag som de får för sin verksamhet avskaffas. Eftersom den helt

övervägande delen av de inbetalade medlen kommit från universitet och högskolor har denna skyldighet kallats högskolemoms (forskningsprop. 2008/09:50 och budgetprop. 2008/09:1, utg.omr.16). Jfr 1991.

- Högskolelagens paragraf om högskolornas samverkansuppgift ändras. I paragrafen läggs till att högskolorna ska verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta (forskningsprop. 2008/09:50).

- Utredningen om den kliniska forskningens situation lämnar sitt slutbetänkande ”Klinisk forskning – ett lyft för sjukvården” (SOU 2009:43).

- Resurserna för forskning och forskningsbaserad innovation ökas kraftigt under perioden 2009-2012. Resultatet är en nivåhöjning om totalt 5 miljarder kronor 2012 jämfört med år 2008. Universitetens och högskolornas anslag för forskning och forskarutbildning ökas för att bland annat möjliggöra satsningar på strategiska forskningsområden inom främst medicin, teknik och klimat.

Även anslagen till forskningsråden och Vinnova höjs. Statens energimyndighet och Rymdstyrelsen får också resursförstärkningar för satsningar på strategisk forskning inom deras respektive områden (forskningsprop. 2008/09:50, och budgetprop. 2008/09:1, utg.omr.16).

- En ny modell börjar användas för tilldelning av resurser för forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor. De direkta statsanslagens storlek ska härnäst påverkas av två kvalitetsindikatorer. Verksamhetens kvalitet ska mätas dels genom storleken på den vetenskapliga produktionen och citeringar av denna, dels genom omfattningen av externa bidrag. Resultaten ska ligga till grund för statsmakternas beslut om såväl tillskott av nya medel till lärosätena som omfördelning mellan lärosäten av befintliga medel. Under de första åren av det nya systemets tillämpning, 2009-2013, ska 10 % av anslagen vara resultatbaserade på detta sätt. Syftet med den nya fördelningsmetoden är att stärka lärosätenas frihet och att ge ledningarna vid universitet och högskolor incitament att vidta åtgärder för att öka kvaliteten och konkurrenskraften i den forskning som bedrivs vid respektive lärosäte. Jfr 2014, 2015 och 2017.

I och med införandet av den nya modellen upphör anslagen för forskning och forskarutbildning att vara indelade i anslagposter för olika vetenskapsområden. Resurserna tilldelas i stället i ett anslag utan precisering. Anslagens storlek bestäms på det sätt som beskrivits ovan. Jfr 2010, forskarutbildning. Eftersom det nya systemet innebär en stor förändring av principiell karaktär, ska effekterna noga följas och indikatorerna utvecklas. Den nya modellen tillämpas inte på de konstnärliga högskolornas anslag och inte heller på Försvarshögskolans anslag (forskningsprop. 2008/09:50 och prop. 2008/09:134). Jfr 1993, 1999 och 2010.

- Statens ägarintressen i industriforskningsinstitutet samordnas och utvecklas genom att Ireco Holding AB ombildas till Rise Research Institutes of Sweden Holding AB. Anslaget för institutet får en nivåhöjning som är avsedd att bidra till en kraftig satsning på långsiktig kunskapsuppbyggnad inom sektorn (forskningsprop. 2008/09:50 och budgetprop. 2008/09:1, utgiftsområde 24). Jfr 1997.

- I syfte att stärka forskarinflytandet i Vetenskapsrådet förenklas systemet för val av ledamöter i rådets styrelse. Lagen om Vetenskapsrådet ändras i enlighet med detta (prop. 2009/2010:18).

Ministerskifte: Tobias Krantz efterträder Lars Leijonborg som högskole- och forskningsminister. Han övertar även ansvaret för den övergripande forskningspolitiken i regeringen.

2010

- Verksamheterna vid Växjö universitet och Högskolan i Kalmar slås samman i ett nytt universitet som ges benämningen Linnéuniversitetet (budgetprop. 2008/09:1 och budgetprop. 2009/10:1, utg.omr.16).

- Danshögskolans namn ändras till Dans- och cirkushögskolan (budgetprop. 2009/2010:1, utg.omr.16). Jfr 2014.

- Högskolor ska inte längre ha möjlighet att ansöka hos regeringen om universitetsstatus och därmed om generell examensrätt i forskarutbildningen (prop. 2008/09:134.) Jfr 1997.

- En ändring görs i stadgarna för vissa stiftelser som finansierar forskning och som bildats med löntagarfondsmedel. Syftet är att öka stiftelsernas frihet. Regeringen ska hädanefter utse endast två styrelseledamöter i var och en av följande stiftelser: Stiftelsen för strategisk forskning, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa, Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling samt Stiftelsen för vård- och allergiforskning. Tidigare utsåg regeringen samtliga ledamöter. Varje styrelse ska själv utse en ledamot. Övriga ledamöter utses av styrelserna efter förslag av forskningsfinansierande myndigheter, akademier, universitet och högskolor. Statens behov av insyn i och kontroll av verksamheten bedöms kunna tillgodoses även efter denna stadgeändring (prop. 2009/10:136). Jfr 1992, 1993, 1994 och 1997.

- En ändring sker av principen att samtliga kostnader som hänger samman med genomförandet av externfinansierade forskningsprojekt vid ett lärosäte ska täckas av de externa finansiärerna. När statliga myndigheter ger bidrag till forskningsprojekt vid universitet och högskolor ska de hädanefter betala en särskilt angiven, proportionell andel av lärosätets indirekta kostnader för projektet. Syftet är att myndigheternas finansiering ska anpassas till den faktiska situationen i de enskilda fallen (forskningsprop. 2008/09:50 och regleringsbrev för universitet och högskolor för 2010). Jfr 1990, 1994 och 2001.

Ministerskifte: Utbildningsminister Jan Björklund tar över ansvaret för högskola och forskning efter Tobias Krantz.

- Begreppet vetenskapsområde tas bort som grund för examensrätt i forskarutbildningen och utmönstras ur högskolelagen. (I anslagssammanhang avskaffades begreppet vetenskapsområde år 2009.) Alla högskolor får i stället möjlighet att hos Högskoleverket ansöka om tillstånd att utfärda examina på forskarnivå. Sådant tillstånd ska ges inom områden som är smalare än hittillsvarande vetenskapsområden och efter prövning av varje enskilt fall. Verket får rätt att dra in examenstillstånd inom ett visst område för såväl universitet som högskolor, om utbildningens kvalitet uppvisar brister (prop. 2008/09:134). Jfr 1999 och 2011.

- Konstnärliga examina införs som en egen examenskategori på forskarnivå. För såväl universitet som högskolor ska det krävas tillstånd från Högskoleverket för att få rätt att utfärda sådana examina (prop. 2008/2009:134). Jfr 1999 och 2011.

2011

- Två grundlagsändringar träder i kraft som har relevans för högskolesektorn. I regeringsformen införs en bestämmelse som slår fast att forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag. En sådan bestämmelse finns redan i högskolelagen. Vidare avskaffas kravet i regeringsformen på svenskt medborgarskap för myndighetschef eller ledamot av myndighetsstyrelse. Ett sådant krav kan i stället tas in i lag. Under förutsättning att ett sådant krav inte införs framöver inom högskoleområdet kan således en utländsk medborgare hädanefter anställas som rektor eller utses till ledamot av en högskolestyrelse (prop. 2009/10:80). Jfr 1998 och 2007.

- En långtgående avreglering sker av lärosätenas interna organisation genom en rad ändringar i bland annat högskolelagen och högskoleförordningen. Reglerna om fakultetsnämnder och särskilda organ upphör att gälla. Många av de bestämmelser som successivt införts efter 1993 års högskolereform försvinner, bestämmelser som sammantaget bedöms ha motverkat den reformens syfte att skapa självständiga lärosäten. Hädanefter ska universitet och högskolor ha frihet att själva utforma och besluta om sin organisation i enlighet med varje

lärosätes förutsättningar och behov. Två principer ska dock alltid beaktas rörande dels akademisk kompetens vid beslutsfattande, dels studentinflytande (prop. 2009/10:149). Jfr 1993.

Avregleringen gäller inte lärosätenas styrelser men en förändring görs när det gäller rektor. Den hittillsvarande bestämmelsen att administrativ skicklighet ska beaktas vid anställning av rektor avskaffas. Motivet är att sådan skicklighet eller ledningskompetens anses naturlig att efterfråga vid rektorsrekrytering och därför inte behöver anges särskilt i en förordning (prop. 2009/10:149).

- Detaljregleringen av lärarstrukturen vid universitet och högskolor minskas kraftigt genom ändringar i högskolelagen och högskoleförordningen. Hädanefter anges bara att för utbildning och forskning ska det finnas professorer och lektorer anställda som lärare. Varje lärosäte får bestämma vilka andra lärarkategorier de behöver ha mot bakgrund av sina lokala förutsättningar och sin profil, liksom vilka behörighetskrav och bedömningsgrunder som ska gälla för dessa lärare. Syftet med dessa förändringar är att säkerställa utbildning och forskning av högsta kvalitet och en god rekrytering till forskarbanan. Utöver dessa förändringar avskaffas den rätt till befördran till professor som tillsvidareanställda lektorer haft under förutsättning att de varit behöriga att anställas som professor. Härigenom blir det verksamhetens behov av lärare på olika nivåer som blir styrande för lärosätenas bemanning och inte individens rätt till en viss befattning. Lärosätet kan dock välja att behålla befördringsmöjligheten (prop. 2009/10:149). Jfr 1999.

- En följd av de förändringar som beskrivits ovan - att flertalet lärarkategorier som reglerats i högskoleförordningen utgår ur förordningen - är att de bestämmelser som funnits om tidsbegränsade anställningar (visstidsanställningar) för dessa kategorier samtidigt tas bort. Bestämmelserna har avsett adjungering, särskild provanställning, lärare anställda vid annan högskola, villkorad anställning av obehörig lärare, meriteringsanställningar, timlärare och gästlärare (exklusive gästprofessorer). I stället för den omfattande regleringen i högskoleförordningen ska lagen om anställningsskydd och anställningsförordningen tillämpas på den statliga högskolesektorn. Kollektivavtalslösningar kan också bli aktuella. Eftersom andelen visstidsanställda är påtagligt högre inom högskolesektorn än inom övriga arbetsmarknaden är detta en reform av stor betydelse för lärosätena (prop. 2009/10:149).

Särskilda regler som avviker från lagen om anställningsskydd ska dock vara kvar i högskoleförordningen när det gäller anställning av lärare inom konstnärlig verksamhet, adjungerade professorer och gästprofessorer. Dessa kategorier ska fortsatt kunna ges tidsbegränsade anställningar (prop. 2009/10:149). Jfr 2012.

- Som ett led i den avreglering som beskrivits ovan och för att universitet och högskolor själva ska få fatta beslut om anställning av all personal på grundval av de behov som finns upphävs förordningen om anställningar beslutade av forskningsråd (prop. 2009/10:149). Hädanefter beslutar forskningsråden endast om finansiering av anställningar. Jfr 1993, 1994 och 1997.

- Dramatiska institutet och Teaterhögskolan slås samman och ges benämningen Stockholms dramatiska högskola (budgetprop. 2009/10:1 och budgetprop. 2010/11:1, utg. omr.16). Jfr 2014.

- Science Europe bildas. Det är en sammanslutning av offentliga forskningsfinansiärer i Europa med huvudsyfte att bidra till förverkligandet av det europeiska forskningsområdet, ERA. Science Europe kan sägast över stora delar av den roll som European Science Foundation, ESF, tidigare spelat. Svenska medlemmar är Vetenskapsrådet, Fas (sedermera Forte, jfr 2013) och Formas.

- De av regeringen fastställda kvantitativa målen för antalet examina i forskarutbildningen avskaffas. Målen var knutna till de vetenskapsområden som fanns vid de olika lärosätena men som utmönstrades ur högskolelagen 2010. Motiveringen är att lärosätena själva bör få ta ansvar för dimensioneringen av utbildningen på forskarnivå så att de kan avväga denna mot behovet av vidareutveckling av yngre forskare (prop. 2008/09:134 och budgetprop. 2010/11:1, utg. omr.16). Jfr 1998, 1999 och 2010.

2012

- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger fram propositionen 2012/13:30 ”Forskning och innovation”.
- För att förstärka det svenska deltagandet i det europeiska forskningssamarbetet inrättas en EU-samordningsfunktion. Samordningsfunktionen har sitt säte vid Vinnova och drivs gemensamt av de statliga forskningsfinansiärerna. Samordningsfunktionen är strategiskt viktig för det svenska deltagandet i det europeiska forskningssamarbetet. (prop. 2012/13:30)
- Genom en ändring i högskoleförordningen blir det åter möjligt att visstidsanställa lärare i fyra år för meritering med möjlighet till förlängning i högst två år. Dessa lärare får vanligen titeln forskarassistent, en titel som utgick ur förordningen i samband med den reform som beskrivits under år 2011 (prop. 2009/10:149). Jfr 2011.

2013

- Myndighetsstrukturen inom området högre utbildning ändras. Den verksamhet som bedrivits vid Högskoleverket, Verket för högskoleservice respektive Internationella programkontoret för utbildningsområdet förs över till två nya myndigheter, nämligen Universitetskanslersämbetet (UKÄ) samt Universitets- och högskolerådet (UHR). Universitetskanslersämbetet ska ansvara för kvalitetssäkring och tillsyn av den högre utbildningen genom utvärdering av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, prövning av frågor om examenstillstånd, samt för uppföljning och analys av bland annat effektiviteten i högskolans resursutnyttjande. Universitets- och högskolerådet ska ansvara för uppgifter av service- och samordningskaraktär m.m. Genom denna reform förtydligas och separeras ansvaret för den granskande verksamheten å ena sidan och service och information till lärosäten och studenter å andra sidan (prop. 2011/12:133 och budgetprop. 2012/2013:1, utg.omr.16). Jfr 1992, 1995, 2017.
- Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Fas, får nytt namn: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte. Det nya namnet ska bättre avspegla de områden som myndigheten stöder (prop. 2012/13:30). Jfr 2001.
- Verksamheten vid Högskolan på Gotland inordnas i Uppsala universitet (budgetprop. 2011/12:1 och budgetprop. 2012/13:1, utg.omr.16). Jfr 1998.
- Begreppet ”konstnärligt utvecklingsarbete” utgår ur högskolelagen och ersätts av ”konstnärlig forskning”, som bedöms vara en mer rättvisande beteckning för konstnärlig forskning, utveckling och kunskapsbildning (prop. 2008/09:134 och forskningsprop. 2012/13:30). Jfr 2010 om konstnärliga examina på forskarnivå.
- En tillfällig lag (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa trädde i kraft den 1 december 2013. Genom detta infördes ett tydligt rättsligt stöd för statliga universitet och högskolor att med den enskildes uttryckliga samtycke behandla personuppgifter i syfte att skapa underlag för olika forskningsprojekt om vad arv och miljö betyder för uppkomsten och utvecklingen av olika typer av sjukdomar och för människors hälsa i övrigt. Lagen var ursprungligen tidsbegränsad till den 31 december 2015, men förlängdes sedan till 31 december 2017 i avvaktan på den utredning som ska föreslå långsiktiga regleringar av forskningsdatabaser. Jfr 2015 och 2017.
- Anslagen för forskning och utveckling ökas med 1,7 miljarder kr. Detta är första steget i en planerad fortsatt kraftig satsning som sammantaget skulle innebära en ökning med 4 miljarder till och med år 2016. Livsvetenskap får en stor resursförstärkning med bland annat riktade satsningar mot en rad områden (forskningsprop. 2012/13:30 och budgetprop. 2012/13:1, utg.omr.16).

- Science for Life Laboratory (SciLifeLab), som drivs av Uppsala universitet, Stockholms universitet, Karolinska institutet och Kungl. Tekniska högskolan, får särskilda resurser vilka ska samordnas av KTH. Medlen är avsedda för vidareuppbyggnad av verksamheten till ett forskningscentrum för nationell samverkan kring storskalig molekylärbiologisk forskning (forskningsprop. 2012/13:30 och budgetprop. 2012/13:1, utg.omr.16).
- Programmen för stöd till svensk forskning av relevans för låg- och medelinkomstländer och stöd till samarbete mellan forskare i Sverige och forskare i dessa länder överförs från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) till Vetenskapsrådet. Medlen ska användas i enlighet med OECD/DAC:s definition av bistånd (forskningsprop. 2012/2013:30).
- Vårdalstiftelsens styrelse beslutar att stiftelsen ska vara avvecklad och nedlagd samt alla medel utdelade senast 30 juni 2015. Jfr 1994.

2014

- Den 1 januari 2014 ersätter Horisont 2020 det tidigare sjunde ramprogrammet för forskning och innovation, FP7. Programmet har en finansiering på nästan 71 miljarder Euro över sju år (2014-2020). Programmet har tre prioriterade områden: 1. Spetskompetens, 2. Industriellt ledarskap, samt 3. Samhälleliga utmaningar. Jfr 1995, 1998, 2002 och 2007.
  - Dans- och cirkushögskolan, Operahögskolan i Stockholm samt Stockholms dramatiska högskola slås samman i en ny högskola, som ges benämningen Stockholms konstnärliga högskola. De blir dock självständiga enheter med ansvar för grundutbildningen på sina respektive områden inom ramen för den nya högskolan och dessa enheter behåller de gamla namnen. Huvudsyftet med sammanslagningen är att skapa förutsättningar för en långsiktigt stark miljö i Stockholm för konstnärlig forskning (budgetprop. 2012/13:1, utg.omr.16, forskningsprop. 2012/13:30, prop. 2012/13:99 och budgetprop. 2013/14:1, utg.omr.16). Jfr 2010 och 2011.
  - Ett nytt ALF-avtal (avtal om läkarutbildning, klinisk forskning samt utveckling av hälso- och sjukvården) sluts mellan staten och vissa landsting. En nyhet jämfört med tidigare avtal är att det införs en kvalitetsbaserad resursfördelningsmodell för den kliniska forskningen. Avtalet träder i kraft 2015 och omfattar sju landsting – Stockholm, Uppsala, Östergötland, Skåne, Västra Götaland, Västerbotten och Örebro. (budgetprop. 2014/15:1, utg.omr.16). Jfr 1990, 2003 och 2004.
  - Från 2014 blir en större del av lärosätenas anslag för forskning resultatbaserad jämfört med perioden 2010-2013. Andelen som fördelas med användning av kvalitetsindikatorerna publicering och citering höjs från 10 % till 20 % (forskningsprop. 2012/13:30 och budgetprop. 2013/14:1, utg.omr.16). Jfr 2009, 2015 och 2017.
  - Finansieringsavtal beträffande byggande i Lund av European Spallation Source (ESS) undertecknat av Sverige, Danmark, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien, Spanien, Schweiz, Norge, Polen, Ungern, Tjeckien och Estland. Sverige och Danmark står för närmare hälften av den totala kostnaden, som uppgår till cirka 1,87 miljarder euro. ESS är en flervetenskaplig forskningsanläggning, baserad på världens mest kraftfulla neutronkälla.
- Regeringsskifte:** Regeringen Löfvén efterträder regeringen Reinfeldt. Gustav Fridolin blir utbildningsminister och chef för Utbildningsdepartementet. Helene Hellmark Knutsson blir minister för högre utbildning och forskning. Hon får även ansvar för den övergripande forskningspolitiken i regeringen.
- Regeringens förslag till statsbudget för 2015 faller vid voteringen i Riksdagen. I stället antas allianspartiernas gemensamma budgetförslag.

2015

- Den tidsbegränsade lagen om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa från 2013 (2013:794) förlängdes till att gälla till och med den 31 december 2017. Förlängningen är i avvaktan på beredning av förslagen i en generell översyn av förutsättningarna för registerbaserad forskning (prop. 2014/15:121). Jfr 2013 och 2017.
- För att stärka högskolorna och de nya universiteten (Linné- och Mittuniversitetet samt Karlstads och Örebro universitet) har regeringen delat in de lärosäten som ingår i resursfördelningsmodellen i tre grupper med separata budgetar: en grupp för högskolor, en grupp för nya universitet och en grupp för övriga universitet. Inom respektive grupp har fördelningen gjorts med de indikatorer som redovisades i propositionen Forskning och innovation. Tanken är att detta kommer att skapa en bättre balans mellan forskning och utbildning (forskningsprop. 2012/13:30). Jfr 2009, 2014, 2017.

2016

- Sverige godkänner Ryssland som delägare i synkrotronljusanläggningen European Synchrotron Radiation Facility, ESRF. Flera länder samarbetar sedan 1988 kring forskningsanläggningen och genom Rysslands tillträde är nu tretton länder parter i den konvention som styr samarbetet. Anläggningen ligger i Frankrike och möjliggör undersökning av struktur hos material och molekyler med hjälp av röntgenljus. Rysslands tillträde innebär för svensk del att bidraget till anläggningens driftkostnader minskar något. (prop. 2016/17:37)
- Avtal 21 oktober med konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur European Spallation Source Eric om att organisationen ska beviljas privilegier i Sverige i form av befrielse från mervärdesskatt och punktskatter. (prop. 2015/16:77, SFS 2013:1174, 2017:498)
- Ny forskningsproposition. Regeringen lägger i november 2016 fram propositionen 2016/17:50 ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft”. Prioriterade utmaningar är klimat och miljö, hälsa, ökad digitalisering, ett hållbart samhälle och förbättrade kunskapsresultat i det svenska skol- och utbildningssystemet. Ett antal satsningar som stärker den fria forskningen och svarar mot samhällsutmaningarna presenteras.
- Högskolelagen (1992:1434) ändras så att lärare och studenter i stället för att vara representerade i styrelsen för ett statligt universitet eller en högskola, ska få rätt att utse ledamöter i styrelsen. Ändringen syftar till att tydliggöra styrelsens helhetsansvar och ledamöternas ansvar att i sitt styrelsearbete stå obundna av partsintresse och uteslutande företräda högskolan.

2017

- Lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa förlängs 2017 med tre år till den 31 december 2020. Lagen trädde i kraft den 1 december 2013 och giltighetstiden har förlängts två gånger tidigare, senast till den 31 december 2017. Förlängningen sker i avvaktan på en utredning om långsiktiga regleringar av forskningsdatabaser. Lagen möjliggör bland annat projektet LifeGene, som är en av de största forskningssatsningarna i Sverige någonsin och som syftar bland annat att ge svar på frågor om våra vanligaste folksjukdomar och hälsoproblem som exempelvis astma, allergier, infektioner, fetma, kroniskt trötthet och smärta, liksom de stora sjukdomarna senare i livet: hjärt- och kärlsjukdomar och cancer. Jfr 2013 och 2015.
- Utbildningsbidraget för doktorander tas bort. Från den 1 juli 2017 upphör förordningen om utbildningsbidrag för doktorander (SFS 1995:938). Det innebär att det från detta datum kan inga doktorander få utbildningsbidrag. Istället gäller huvudregeln i högskoleförordningen att doktorander skall ha anställning. Detta

medför följändringar i flertalet av de lagar som innehåller bestämmelser om utbildningsbidrag för doktorander. Dessa är socialförsäkringsbalken, lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift, inkomstskattelagen (1999:1229), studiestödslagen (1999:1395) och diskrimineringslagen (2008:567).

- För att stärka den vetenskapliga grunden, även benämnt forskningsanknytning, i lärar- och förskollärarytbildningarna föreslår regeringen att medel avsätts för forskarskolor för anställda vid universitet och högskolor. De ska syfta till att öka tillgången på forskarutbildade lärare på ovan nämnda utbildningar. Satsningen omfattar totalt 90 miljoner kronor och sträcker sig till och med år 2020. Medlen ska omfatta utbildningskostnader och lönekostnader för de individer som går utbildningen. Dessa ska vara anställda vid universitet och högskolor. (prop. 2016/17:1, prop. 2016/17:50)

- Universitets- och högskoleämbetet får utökade uppgifter för kvalitetssäkring av universitets och högskolors verksamhet, vilket även inkluderar forskning. Tidigare har kvalitetssäkringsuppdraget endast rört högskoleutbildning. (SFS 2017:845 Förordning om ändring i förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet) Jfr 2013.

2018 (till och med januari)

- Från och med den 1 januari 2018 erhåller Malmö högskola universitetsstatus och ska benämnas Malmö universitet, vilket innebär en ändring i bilagan till högskolelagen (1992:1434, forskningsprop. 2016/17:50).

- Tryggare villkor för doktorander med stipendier. För att förbättra villkoren för stipendiefinansierade doktorander görs ett antal ändringar i högskoleförordningen. Bland annat utvidgas försäkringen för stipendiefinansierade doktorander så att den också gäller om doktorandens studietid blir längre på grund av sjukdom eller föräldraledighet. Högskolan tecknar försäkringen genom en överenskommelse med Kammarkollegiet. Högskolan blir även skyldig att anställa stipendiefinansierade doktorander när utbildningstiden som återstår till doktorsexamen motsvarar tre år på heltid. Undantaget är om stipendiet lämnas inom ramen för ett bistånds- och kapacitetsuppbyggnadsprogram, ett EU-finansierat eller motsvarande program. Ändringarna innebär också att när högskolan antar doktorander med stipendium som studiefinansiering ska finansieringen anses säkrad om nivån på stipendiet motsvarar lönenivån för anställda doktorander (regeringsbeslut).

- Regeringen ger Vinnova i uppdrag att i samverkan med andra forskningsfinansiärer inrätta en nationell samordningsfunktion för finansiering och samordning av internationella forsknings- och innovationssamarbeten utanför EU. Syftet med funktionen är att effektivisera, stärka och samla finansiärernas internationella insatser och på så sätt bidra till att stärka Sverige och svensk forskning och innovation i ett internationellt perspektiv. (prop. 2016/17:50)

BILAGA 1. PROPOSITIONER

Nedanstående propositioner utgör underlag för sammanställningen.

- Prop. 1988/89:65 Formerna för högskolepolitiken
- Prop. 1989/90:90 Forskning
- Prop. 1989/90:111 Reformerad mervärdesskatt m.m.
- Prop. 1990/91:87 Näringspolitik för tillväxt
- Prop. 1990/91:150 bilaga I:1 och II:7 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1991/92 m.m.
- Prop. 1991/92:44 Riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen och ombildning av byggnadsstyrelsen m.m.
- Prop. 1991/92:76 Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m.
- Prop. 1991/92:92 Utskiftning av löntagarfondernas tillgångar m.m.
- Prop. 1992/93:1 Universitet och högskolor – frihet för kvalitet
- Prop. 1992/93:37 Ny organisation för förvaltning av statens fastigheter och lokaler m.m.
- Prop. 1992/93:42 Förstärkning av den grundläggande högskoleutbildningen m.m.
- Prop. 1992/93:169 Högre utbildning för ökad kompetens
- Prop. 1992/93:170 Forskning för kunskap och framsteg
- Prop. 1992/93:171 Forskning i frontlinjen
- Prop. 1992/93:231 Högskolor i stiftelseform – mångfald för kvalitet
- Prop. 1993/94:177 Utbildning och forskning. Kvalitet och konkurrenskraft
- Prop. 1994/95:19 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen
- Prop. 1994/95:150, bilaga 1, Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1995/96
- Prop. 1994/95:158 Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m.
- Prop. 1994/95:164 Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet
- Prop. 1994/95:165 Ett högskoleverk
- Prop. 1995/96:125 Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik
- Prop. 1995/96:220 Lag om statsbudgeten
- Prop. 1996/97:5 Forskning och samhälle
- Prop. 1996/97:22 Statliga stiftelser
- Prop. 1996/97:141 Högskolans ledning, lärare och organisation
- Prop. 1996/97:150 Ekonomisk vårproposition
- Prop. 1997/98:114 Nya högskolor m.m.
- Prop. 1998/99:94 Vissa forskningsfrågor
- Prop. 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering
- Prop. 1999/2000 135 En förnyad lärarutbildning
- Prop. 2000/01:3 Forskning och förnyelse
- Regeringens skrivelse 2000/01:28 Resursfördelningen inom Vetenskapsrådet*
- Prop. 2000/01:71 Nytt huvudmannskap för vårdhögskoleutbildningar
- Prop. 2001/02:2 FoU och samverkan i innovationssystemet
- Prop. 2001/02:15 Den öppna högskolan
- Prop. 2002/03:50 Etikprövning av forskning
- Prop. 2003/04:148 Stamcells forskning

*) Skrivelsen innehåller en precisering av forskningspropositionen 2000/01:3 och anger fördelningen av medel mellan Vetenskapsrådets olika verksamhetsområden.

Prop. 2004/05:80 Forskning för ett bättre liv
Prop. 2004/05:162 Ny värld – ny högskola
Prop. 2005/06:185 Förstärkning och förenkling – ändringar i anställningsskyddslagen och föräldraledighetslagen
Prop. 2006/07:43 Frihet att välja – ett ökat inflytande för universitet och högskolor när styrelseledamöter utses
Prop. 2006/07:64 Högskoleutbildning av officerare m.m.
Prop. 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation
Prop. 2008/09:134 Forskarutbildning med profilering och kvalitet
Prop. 2009/10:18 Ett förenklat elektorsförfarande
Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag
Prop. 2009/10:136 Ökad frihet för vissa stiftelser som finansierar forskning
Prop. 2009/10:149 En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor
Prop. 2011/12:133 Nya myndigheter inom utbildningsområdet m.m.
Prop. 2012/13:30 Forskning och innovation (prop. 2012/2013:30, forskningsproposition)
Prop. 2012/13:163 Vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa
Prop. 2014/15:121 Fortsatt giltighet av lagen om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa
Prop. 2015/16:77 Avtal med konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur European Spallation Source Eric
Prop. 2015/16:131 Styrelser för universitet och högskolor – ledamöternas tillsättning och ansvar
Prop. 2016/17:50 Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft
Prop. 2016/17:204 Fortsatt giltighet av lagen om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa
Prop. 2016/17:37 Förändring av ägarandelarna i en europeisk synkrotronljusanläggning
Prop. 2017/18:45 En ny organisation för etikprövning av forskning som avser människor

---

BILAGA 2. FÖRKORTNINGAR

BFR	Statens råd för byggnadsforskning
Fas	Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap
Forte	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
Formas	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
FRN	Forskningsrådsnämnden
HSFR	Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet
KFB	Kommunikationsforskningsberedningen
KK-stiftelsen	Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling
MFR	Medicinska forskningsrådet
Mistra	Stiftelsen för miljöstrategisk forskning
NFR	Naturvetenskapliga forskningsrådet
Nutek	Närings- och teknikutvecklingsverket
Ralf	Rådet för arbetslivsforskning
RJ	Riksbankens Jubileumsfond
Sarec	Swedish Agency for Research Cooperation with Developing Countries
SJFR	Skogs- och jordbrukets forskningsråd
SSF	Stiftelsen för strategisk forskning
Stint	Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning
STU	Styrelsen för teknisk utveckling
TFB	Transportforskningsberedningen
UHR	Universitets- och högskolerådet
UHÄ	Universitets- och högskoleämbetet
UKÄ	Universitetskanslersämbetet
VHS	Verket för högskoleservice
Vinnova	Verket för innovationssystem
Vårdalstiftelsen	Stiftelsen för vård- och allergiforskning

Styrningen av högskolesektorn består både av resurstilldelning och av ett övergripande regelverk, som genomgått betydande förändringar under de senaste decennierna. Den svenska forskningspolitiken påverkas både av övergripande internationella trender och av organiserad europeisk samverkan, främst inom EU där Sverige blev medlem 1995.

Det svenska forskningsfinansieringslandskapet har ändrats radikalt. Ett antal forskningsstiftelser bildades 1993–1994 med medel från löntagarfonderna. De statliga forskningsfinansiärerna omorganiserades 2001 och har därefter fått kraftigt ökade resurser.

Denna rapport syftar till att presentera en samlad överblick över viktiga politiska beslut och förvaltningspolitiska förändringar som har påverkat förutsättningar för forskning och forskarutbildning i Sverige under de senaste decennierna.

Västra Järnvägsgatan 3 | Box 1035 | 101 38 Stockholm | Tel 08-546 44 000 | vetenskapsradet@vr.se | www.vr.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.